

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:17.02.2022 ✓Accepted/Kabul:04.07.2022

DOI:10.30794/pausbed.1075362

Research Article/Araştırma Makalesi

Aksoy, H. P., Gültekin Akduman, G., Şepitci Sarıbaş, M. ve Özyürek, A. (2023). "Annelerin Psikolojik Dayanıklılıkları ile Çocuklarının Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin ve Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 54, Denizli, ss.205-228.

ANNELERİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIKLARI İLE ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN VE SOSYAL BECERİLERİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

Hatice Pınar AKSOY*, Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN**, Merve ŞEPİTÇİ SARIBAŞ***, Arzu ÖZYÜREK****

Öz

Araştırmada, annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin ve sosyal becerileri etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, yordayıcı korelasyonel araştırma modelinin ve sınıflama modellerinden karar ağacının kullanıldığı bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Örneklem grubunu, 48-72 aylık 371 çocuk ve bu çocukların anneleri oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak "Genel Bilgi Formu", "Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği" ve "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Korelasyon Katsayısı, basit doğrusal regresyon ve CHAID algoritması kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile çocuklarının sosyal becerileri arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu, annelerin psikolojik dayanıklılıklarının çocukların sosyal beceri düzeylerindeki değişimin %19'unu açıkladığı görülmüştür. CAHID analizleri sonucunda, çocukların başlangıç becerileri üzerinde okul türünün ve annelerin yaşlarının; çocukların akademik destek becerileri üzerinde babaların öğrenim durumlarının, annelerin yaşlarının, çocukların yaşlarının ve cinsiyetlerinin; çocukların arkadaşlık becerileri üzerinde babaların öğrenim durumlarının, annelerin yaşlarının ve çocukların yaşlarının; çocukların duygularını yönetme becerileri üzerinde çocukların yaşlarının; çocukların sosyal becerileri üzerinde ise annelerin öğrenim durumlarının ve çocukların yaşlarının etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anne-çocuk, Psikolojik dayanıklılık, Sosyal beceriler.

DETERMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PSYCHOLOGICAL RESILIENCES OF THE MOTHERS AND THE SOCIAL SKILLS OF THEIR CHILDREN AND THE FACTORS AFFECTING SOCIAL SKILLS

Abstract

In the study, it was aimed to examine the relationship between the psychological resilience of mothers and their children's social skills and the factors affecting social skills. For this purpose, the research was designed as a study in which the predictive correlational research model and the decision tree from the classification models were used. The sample group consisted of 371 children aged 48-72 months and their mothers. "General Information Form", "Adult Resilience Scale" and "Preschool

*Öğr., Van Çaldıran Sarı Çimen İlkokulu, VAN/ÇALDIRAN.

e-posta:haticepinar.aksoy@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-7944-4020>)

**Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, ANKARA.

e-posta:gulumser@gazi.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-2965-7017>)

***Dr., SİVAS.

e-posta:m.sptc@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-6969-7203>)

****Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, KARABÜK.

e-posta:a.ozyurek@karabuk.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-3083-7202>)

Social Skills Assessment Scale" were used as data collection tools. Pearson Correlation Coefficient, simple linear regression and CHAID algorithm were used in the analysis of the data. As a result of the research, it was seen that there was a moderately positive and significant relationship between the psychological resilience of the mothers and the social skills of their children, and the psychological resilience of the mothers explained 19% of the change in the social skill levels of the children. As a result of CAHID analyses, school type and mothers' ages on children's initial skills; fathers' education levels, mothers' ages, children's ages and genders on children's academic support skills; fathers' education levels, mothers' ages and children's ages on children's friendship skills; children's age on children's ability to manage their emotions; On the other hand, it was seen that the educational status of the mothers and the age of the children were effective on the social skills of the children.

Keywords: *Mother-child, Resilience, Social skills.*

1. GİRİŞ

İnsanlar, hayatlarının bazı dönemlerinde olumsuz tecrübeler yaşamaktadırlar. İnsanların ölümleriyle yaşanan kayıplar, sağlık problemleri, işten çıkarılma gibi olumsuz tecrübeler, bireylerin istenmedik yönde duygular yaşamalarına sebep olabilmektedir. İlk başlarda bu duygular daha yoğun olarak yaşansa da ilerleyen zamanlarda insanlar, çoğu zaman stres yaratan olaylara karşı uyum sağlayabilmekte ve olumsuz duyguları azaltabilmektedirler (Çetin ve Anuk, 2020). Bu uyumun sağlanmasında, bireylerin birtakım adımlar atmalarını, çaba ve zaman harcamalarını gerektiren "psikolojik dayanıklılık" olgusu etkili olmaktadır (Luthar vd., 2000; Masten, 2001). Psikolojik dayanıklılık, bireyleri karşı karşıya kaldıkları zorluklardan koruyacak ve onların zorlukları aşabilmelerinde yardımcı olacak bir donanımdır (Buz ve Genç, 2019).

Çok yönlü ve karmaşık bir yapısı olan psikolojik dayanıklılık, kişinin zorlukların, çevreden gelen isteklerin ve baskıların negatif yöndeki etkilerini yaşamadan süreci idare edebilme becerisi olarak ele alınmaktadır (Kinman ve Grant, 2011). Bir başka tanıma göre psikolojik dayanıklılık, kişinin ilişkisel sıkıntı, tehdit, sağlık sorunu, travma, trajedi, maddi problemler gibi stres kaynaklarına karşı uyum sağlayabilmesidir (Hunter, 2001; Tusaie ve Dyer, 2004). Doğan (2015)'a göre ise psikolojik dayanıklılık; kişinin, karşı karşıya kaldığı istenmedik durumlarla baş edebilmesi, eski ruh hâline dönebilmesi ya da sorunlarla baş edebilme gücüne sahip olmasıdır. Tanımlarına bakıldığında psikolojik dayanıklılığın kontrol, bağlanma ve güçlük olmak üzere üç boyuttan meydana geldiği görülmektedir. Kontrol, zorluklarla karşı karşıya kalındığında mutsuz olmak yerine olayların değiştirilebileceğine inanma ve bu yönde davranma olarak ele alınmaktadır. Bağlanma, kişilerin kendilerini dışlamadan günlük olaylara katılmalarıyla gerçekleşen bir anlam ve amaç duygusu olarak ifade edilmektedir. Güçlük ise zorlukları ve değişimi hayatın doğal bir parçası ve güvenliği tehlikeye atan bir unsur olarak görmek yerine gelişim için bir uyarıcı olduğuna inanmak olarak görülmektedir (Maddi vd., 2006).

Psikolojik dayanıklılık, bireylerin yaşayabilecekleri psikolojik sorunlar bakımından riskler taşıyan çeşitli durumlar olarak görülse de pozitif bir sonuç olarak da düşünülebilmektedir (Masten ve Reed 2002). Bu bağlamda psikolojik dayanıklılık, pozitif sonuçların oluşmasında etkili olan süreçler, koruyucu etmenler ve mekanizmalar olarak da ele alınmaktadır (Basım ve Çetin, 2011). Davranış bilimleri alanında da psikolojik dayanıklılık, bireyin zorlu durumlarla başa çıkma becerisini artıran ve stres düzeyini azaltan bir kişilik özelliği olarak ifade edilmektedir (Judkins ve Rind, 2005; Maddi vd., 2006). Stresle başa çıkılmadığında hayattan tat alamama, üretkenliğin azalması ve ilişkilerden uzaklaşma gibi olumsuz sonuçların ortaya çıktığı düşünüldüğünde (Baltaş ve Baltaş, 2000) psikolojik dayanıklılığın, kişilerin stresle başa çıkmalarına yardımcı olmanın yanı sıra zorlu hayat koşullarıyla mücadele etmelerini sağladığı da görülmektedir (Judkins ve Rind, 2005). Bu noktada psikolojik dayanıklılık, kişilerin psikolojik problemlerini azaltan ve sağlıklı olmalarını sağlayan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Harrisson vd., 2002). Psikolojik olarak dayanıklı olan kişilerin, zorlu durumlarla karşı karşıya kaldıklarında bunları aktif bir şekilde kontrol etmeye çalışmaları, yaşadıklarını değerli olarak görmeleri, zorlukları gelişim ve öğrenme için bir fırsat olarak düşünmeleri de (Hanton vd., 2003) psikolojik dayanıklılığın koruyucu boyutunun olduğunu göstermektedir (Buz ve Genç, 2019). Psikolojik dayanıklılık sayesinde kişiler, yaşadıklarından bir şeyler öğrenmekte, ileride yaşayacaklarını önceden tahmin edebilmekte ve zorluklarla baş etme becerilerini geliştirebilmektedirler (Fox vd., 2014). Psikolojik olarak dayanıklı olan kişiler; öz-yeterliliği, öz-saygısı, planlama, eleştirel düşünme, problem çözme ve sosyal becerileri gelişmiş, duygusal okuryazarlığa, güçlü bir kimlik duygusuna ve yüksek derecede özerkliğe sahip olan bireyler olarak görülmektedirler. Bu kişiler, baş etme stratejilerini kullanan, deneyimlerinden öğrenen, yeniliklere başarılı bir şekilde uyum sağlayan, elindeki kaynakları kullanan, geleceğe umutla bakan, sınırlarını belirleme konusunda yetenekli ve yeni deneyimlere açık olan kişilerdir (Grant ve Kinman, 2014; Işık, 2016; Kavi ve Karakale, 2017).

Psikolojik dayanıklılık hem bireysel hem de çevresel faktörlerden etkilenmektedir. İnsanlar, belli seviyede dayanıklılığı doğuştan getirmektedirler. Fakat doğuştan gelen bu dayanıklılık, çevre koşullarına göre değişebilmekte ve gelişebilmektedir (McEwen, 2011). Psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörlerin üç genel sınıflama altında ele alınabileceği (Haase, 2004), kişisel özelliklerden, dışsal destek sistemlerinden (sosyal çevre, arkadaşlar vb.), aile uyumundan ve desteğinden etkilenerek değişebileceği, gelişebileceği veya gerileyebileceği ifade edilmektedir (Basım ve Çetin, 2011). Aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin psikolojik dayanıklılığı, psikolojik dayanıklılığın da aile üyeleri arasındaki ilişkileri etkilediğini söylemek mümkündür. Psikolojik dayanıklılığın bağlanma, sosyal problem çözme, öz düzenleme, duygu kontrolü, doyum erteleyebilme, yardım alabilme, girişkenlik-özgüven ve sosyal yeterlilik alt boyutlarından oluşması (Şahan Aktan ve Önder, 2018), psikolojik dayanıklılık ile sosyal beceriler arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Çocukların sosyal becerilerini ilk olarak ebeveynlerini gözlemleyerek ve onları taklit ederek aile ortamında kazandıkları (Boz vd., 2018; Yıldız, 2012) düşünülürken ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıklarının çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkili olabileceğini söylemek mümkündür.

Sosyal beceriler; sosyal olan durum veya olaylarla ilişkili yeteneklerin, sosyal düşüncelerin ya da sosyal işlevlerin başarılı bir biçimde davranışlara ve düşünme süreçlerine yansması olarak tanımlanabilmektedir (Swindells ve Stagnitti, 2006). Sosyal beceriler; başlangıç, akademik destek, arkadaşlık ve duyguları yönetme becerilerini kapsamaktadır. Başlangıç becerileri; selamlaşma, teşekkür etme, kendini ve başkalarını tanıtırma gibi çocukların kolaylıkla öğrenebildikleri ve diğer sosyal becerilerin kazanılması için gerekli olan becerileri içermektedir. Akademik destek becerileri; dinleme, yönergelere uyma, soruya cevap verme, eleştiri yapma gibi çocukların hem akademik becerilerini destekleyen hem de ilkokula geçişlerini kolaylaştıran becerileri kapsamaktadır. Arkadaşlık becerileri; paylaşma, yardım etme, iş birliği yapma, akran gruplarına katılma gibi çocukların akranlarıyla olan ilişkilerine katkı sağlayan becerilerdir. Duyguları yönetme becerileri ise istekleri erteleme, baskı altında sakin kalma, hatalarla ve engellenme durumlarıyla baş etme gibi çocukların çeşitli duygu durumlarını tanımlarını ve bu duyguları buldukları ortama göre kontrol edebilmelerini sağlayan becerileri ifade etmek için kullanılmaktadır (Ömeroğlu vd., 2014). Bu becerilerin tümünü kapsayan sosyal becerilerin, çevredeki insanların onaylarını almayı sağladığı, sosyal etkileşimlerde önemli rol oynadığı ve sosyal yeterliliğin bir parçası olduğu görülmektedir (Tagay vd., 2010). Sosyal beceriler, çocukların insanlarla duygu ve düşünce paylaşımında bulunmalarını, kendilerini tanımlarını ve çevrelerindekiyle tanımlarını, sorumluluk alabilmelerini, çevresindekilerle iyi ilişkiler kurmalarını, başkalarına yardım edebilmelerini, haklarını kullanabilmelerini, yaşadıkları toplumda yer edinebilmelerini ve toplumsal kurallara uyabilmelerini sağlayan önemli bir beceridir (Akbaş, 2019; Çubukçu ve Gültekin, 2000). Gelişim alanlarının tümünde olduğu gibi sosyal-duygusal gelişimde de yaşamın ilk yılları kritik bir öneme sahiptir.

Çocukların sosyal becerileri kazanmalarında etkili olan birçok faktör bulunmaktadır. Çocuğun yaşı ve cinsiyeti gibi kişisel özellikleri, ebeveynlerin özellikleri, aile tipi gibi etmenler sosyal becerileri etkileyebilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine göre çocuk yetiştirme tarzlarındaki farklılıkların ve ataerkil toplum yapısının kız çocukların sosyal becerilerinin erkeklere kıyasla daha gelişmiş olmasına sebep olduğu belirtilmektedir (Atmaca, Gültekin Akduman, Şepitci Sarıbaş, 2020). Ayrıca çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine bağlı olarak çevresindeki kişilerle sosyal ilişkiler kurabilme, sorumluluk alabilme, kurallara uyabilme gibi becerilerinin geliştiği ifade edilmektedir (Cirhinlioğlu, 2015). Bu durum, yaşın sosyal beceriler üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Yine ebeveynlerin yaşlarından, öğrenim durumlarından, mesleklerinden dolayı sahip oldukları özellikler de çocukların sosyal becerilerinde etkili olabilmektedir. Nitekim ebeveynlerin yaşlarının artmasıyla birlikte bıkınlık düzeylerinin, eğitim seviyelerinin düşmesiyle birlikte çocuk yetiştirme konusundaki bilgisizliklerinin arttığı, mesleklerinin zorluklarına göre de çocuklarıyla ilgilenme sürelerinin farklılaştığı belirtilmektedir (Özyürek, 2015; Yaşar Ekici, 2015). Parçalanmış aileye sahip olan çocuklar ise gelişim gerilikleri gösterebilmekte ve saldırganca davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu durum, çocukların sosyal becerileri kazanamamalarına sebep olabilmektedir. Hangi faktörün etkili olduğu fark etmeksizin çocuklar, erken çocukluk döneminde sosyal becerileri kazanamadıklarında ileriki dönemlerde sosyal, duygusal, bilişsel ve akademik olarak olumsuzluklar yaşayabilmektedirler (Alisinaoğlu ve Özbey, 2011). Yaşamın ilk yıllarında sosyal becerileri kazanamayan çocukların, hayatlarının geri kalanında uyumsuz davranışlar geliştirme risklerinin olduğu belirtilmektedir (Nissen ve Hawkins, 2010). Sosyal becerileri gelişmiş olan çocuklar ise hayatlarına avantajlı olarak devam etmektedirler. Sosyal becerilere sahip olan çocukların yardım etme, paylaşma, kurallara uyma, işbirliği yapma, çevresindekilere güven duyma, bağımsız olma, gruplara dâhil olma, çatışmadan kaçınma, arkadaş ilişkilerinde başarılı olma, öfke kontrolü

sağlama ve eleştirileri kabul etme davranışlarını göstermeleri beklenmektedir (Akfırat Önalın, 2006; Kamaraj, 2004; Sarı, 2007). Bu davranışlar, çocukların hayatlarına sağlıklı bir şekilde devam etmelerini sağlamaktadır. Sosyal becerileri gelişmemiş olan çocuklar ise sosyal ilişkiler kurmada ve kurduğu ilişkileri sürdürmede zorlanmaktadır. Başkalarıyla ilişkilerinde problemler yaşayan çocuklar, sosyal becerilerinde görülen eksikliklerden dolayı uyumsuz davranışlar sergilemekte, kendilerini yalnız hissetmekte, akademik olarak başarısız olmakta, okulu bırakmakta, duygusal sorunlar yaşamakta, ilerleyen zamanlarda ise depresyon, suça eğilim, yetersiz ebeveynlik, sağlıksız ilişkiler ve kariyer başarısızlığı gibi problemler yaşamaktadırlar (Buhs vd., 2006; Conroy ve Brown, 2004; DeRosier ve Lloyd, 2011; Elibol Gültekin, 2008; O'Brennan vd., 2009).

Ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıklarının çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkili olabileceği düşünüldüğünde hem psikolojik dayanıklılıkla ilgili hem de çocukların tüm hayatını şekillendiren sosyal becerilerle ilgili çalışmaların yapılması önemli görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde psikolojik dayanıklılıkla ilgili çalışmaların daha çok ergenlerle (Koç Yıldırım, 2014; Öner ve Baysan Arabacı, 2021; Saka, 2017; Sarıkaya, 2015) ve öğrencilerle (Güngörmüş vd., 2015; Topçu, 2017; Yıldız ve Kahraman, 2021; Yiğitbaş vd., 2018) yürütüldüğü, konu ile ilgili okul öncesi dönem çocuğu olan annelerle yapılan çalışmaların ise oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür (Kındıroğlu ve Yaşar Ekici, 2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerileriyle ilgili çalışmaların da yapıldığı (Aksakal ve Güloğlu, 2021; Dinçer vd., 2019; Karoğlu ve Ünüvar, 2017; Özyürek, 2015; Uysal ve Kaya Balkan, 2015), fakat doğrudan annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca literatürde, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalara da rastlanmış (DiPrete ve Jennings, 2009; Janyang Tshering, 2014; Türkoğlu, 2013), fakat bu çalışmalardaki verilerin analizinde çoklu ilişkilerin ortaya konulduğu CHAID analizinden faydalanılmadığı görülmüştür. Çocukların sosyal becerilerinde etkili olan değişkenlerin önem sırasına göre ve bağlantılı bir şekilde incelenmesi, çocukların var olan becerilerinin desteklenebilmesi açısından önemli görülmektedir. Bu bağlamda araştırmada, annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının ve çocukların sosyal becerilerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın alt problemleri ise şunlardır:

- Annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Varsa annelerin psikolojik dayanıklılıkları, çocuklarının sosyal becerilerini ne düzeyde yordamaktadır?

- Okul öncesi dönem çocuklarının başlangıç becerilerini etkileyen değişkenler nelerdir?

- Okul öncesi dönem çocuklarının akademik destek becerilerini etkileyen değişkenler nelerdir?

- Okul öncesi dönem çocuklarının arkadaşlık becerilerini etkileyen değişkenler nelerdir?

- Okul öncesi dönem çocuklarının duygularını yönetme becerilerini etkileyen değişkenler nelerdir?

- Okul öncesi dönem çocuklarının genel sosyal becerilerini etkileyen değişkenler nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2. 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek ve bir değişkenin diğer bir değişken üzerindeki yordama gücünü tespit edebilmek amacıyla yordayıcı korelasyonel araştırma modeli kullanılmıştır. Yordayıcı korelasyonel araştırma modelinde, değişkenler arasındaki ilişkiler ortaya koyulmakta ve bu ilişkiler esas alınarak değişkenlerden birinin bilinen değerinden diğer değişkenin bilinmeyen değeri ön görülmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008; Can, 2020). Bu bağlamda araştırmada çocukların sosyal becerileri bağımlı (yordanan) değişken, annelerin psikolojik dayanıklılıkları ise bağımsız (yordayıcı)

değişken olarak belirlenmiştir. Ayrıca okul öncesi çocukların sosyal becerilerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla sınıflama modellerinden olan karar ağacı kullanılmıştır. Karar ağacı, dallardan ve yaprak düğümlerinden oluşmakta (Dong Peng vd., 2008), tahmin ve sınıflandırma bakımından güçlü olduğu için verileri yorumlamayı kolaylaştırmaktadır (Nisbet vd., 2009).

2. 2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Van ili Çaldıran ilçesinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullardaki anasınıflarında ve anaokullarında okul öncesi eğitime devam eden 48-72 aylık çocuklar ve bu çocukların anneleri oluşturmuştur. Evrendeki çocuk sayısının 1651 olduğu belirlenmiş, bu evrenden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle (Büyüköztürk, 2007) seçilen, çalışmaya katılım için gönüllü olan 371 anne ve bu annelerin çocukları araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan çocuklara ve çocukların ebeveynlerine ilişkin bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1: Örneklem Grubunu Oluşturan Çocuklara ve Çocukların Ebeveynlerine İlişkin Bilgiler

		Çocuklar		Anneler		Babalar	
		n	%	n	%	n	%
Yaş	48-60 aylık	38	12,0				
	61-72 aylık	279	88,0				
	25 yaş ve altı			41	12,9		
	26-29 yaş arası			103	32,5	54	17,0
	30-34 yaş arası			84	26,5	120	37,9
	35-39 yaş arası			50	15,8	75	23,7
	40-45 yaş arası			28	8,8	38	12,0
	46 yaş ve üstü			11	3,5	30	9,5
Cinsiyet	Erkek	165	52,1				
	Kız	152	47,9				
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	14	4,4				
	İki kardeş	93	29,3				
	Üç kardeş	71	22,4				
	Dört veya daha fazla kardeş	139	43,8				
Doğum Sırası	İlk çocuk	89	28,1				
	Ortanca veya ortancalardan biri	106	33,4				
	Son çocuk	122	38,5				
Devam Edilen Okul Öncesi Eğitim Kurumunun Türü	Anasınıfları	254	80,1				
	Anaokulları	63	19,9				
Öğrenim Durumu	Okur-yazar değil			140	44,2	73	23,0
	İlkokul mezunu			102	32,2	126	39,7
	Ortaokul mezunu			33	10,4	44	13,9
	Lise mezunu			15	4,7	44	13,9
	Üniversite mezunu			27	8,5	30	9,5
Meslek	Çalışmıyor			307	96,8	30	9,5
	Profesyonel meslek			10	3,2	36	11,4
	İşçi					157	49,5
	Emekli					8	2,5
	Serbest meslek					86	27,1
Aile Tipi	Bütün	315	99,4				
	Parçalanmış	2	0,6				

Örneklem grubundaki çocukların %88'i 61-72 aylık, %12'si 48-60 aylık; %52,1'i erkek, %47,9'u kız; %4,4'ü tek çocuk, %29,4'ü iki kardeş, %22,4'ü üç kardeş, %43,8'i dört veya daha fazla kardeş; %28,1'i ilk çocuk, %33,4'ü son çocuk, %38,5'i ortanca veya ortancalardan biri; %80,1'i anasınıflarına ve %19,9'u anaokullarına devam etmektedir. Annelerin %12,9'u 25 yaş ve altında, %32,5'i 26-29 yaş arasında, %26,5'i 30-34 yaş arasında, %15,8'i 35-39 yaş arasında, %8,8'i 40-45 yaş arasında, %3,5'i ise 46 yaş ve üstünde; %44,2'si okur-yazar değil, %32,2'si ilkokul mezunu, %10,4'ü ortaokul mezunu, %4,7'si lise mezunu ve %8,5'i üniversite mezunudur. Annelerin %96,8'i çalışmazken %3,2'si profesyonel mesleğe sahiptir. Babaların %17'si 26-29 yaş arasında, %37,9'u 30-34 yaş arasında, %23,7'si 35-39 yaş arasında, %12'si 40-45 yaş arasında, %9,5'i 46 yaş ve üzerinde; %23'ü okur yazar değil, %39,7'si ilkokul mezunu, %13,9'u ortaokul mezunu, %13,9'u lise mezunu ve %9,5'i üniversite mezunudur. Babaların %9,5'i çalışmazken %49,5'i işçi, %2,5'i emekli, %11,4'ü profesyonel meslek ve %27,1'i ise serbest meslek çalışanıdır. Aile tipine bakıldığında ise ebeveynlerden %99,4'ünün birlikte olduğu, %0,6'sının ise boşanmış/parçalanmış aileye sahip olduğu görülmüştür.

2. 3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Genel Bilgi Formu, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)-Anne/Baba Formu kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu, çocukların yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası ve devam ettiği okul türü; anne ve babanın yaşı, eğitim durumu, mesleği ve aile tipiyle ilgili bilgileri belirlemeye yöneliktir.

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Friborg ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilmiş, Basım ve Çetin (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Yetişkinlerin psikolojik dayanıklılıklarının/sağlıklarının belirlenmesinde kullanılan ölçek, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu, Sosyal Kaynaklar, Kendilik Algısı ve Gelecek Algısı alt boyutlarından ve toplamda 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının 0,66 ile 0,81 arasında ve test-tekrar test güvenilirliklerinin ise 0,68 ile 0,81 arasında değiştiği görülmüştür. Bu değerler, uyarlanan ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir (Basım ve Çetin, 2011). Ayrıca yapılan bu araştırma kapsamında da ölçeğin güvenilirlik analizleri yapılmış ve ölçeğin toplamı için Cronbach's Alpha değeri 0,82 olarak bulunmuştur.

OSBED-Anne/Baba Formu, Ömeroğlu ve arkadaşları (2014) tarafından çocukların sosyal beceri düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş ve Türkiye norm çalışması yapılmıştır. Ölçek Başlangıç Becerileri (12 madde), Akademik Destek Becerileri (11 madde), Arkadaşlık Becerileri (13 madde) ve Duygularını Yönetme Becerileri (12 madde) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. OSBED-Anne-Baba Formu, ebeveynler tarafından çocuklarının özellikleri dikkate alınarak doldurulmaktadır. Ölçeğin anne-baba formundan elde edilen alfa katsayılarının 48-72 aylık çocuklar için 0,82 ile 0,95 arasında değiştiği görülmüştür. Çocukların sosyal gelişim becerileri, ölçek tam puan ve alt boyuttan alınan toplam puanların yer aldığı yüzdeler dilimlere göre yorumlanmaktadır (Ömeroğlu vd., 2014). Ayrıca yapılan bu araştırma kapsamında da ölçeğin güvenilirlik analizleri yapılmış ve ölçeğin alt boyutları için Cronbach's Alpha değerlerinin 0,79 ile 0,81 arasında değiştiği, ölçeğin toplamı için ise bu değer 0,84 olduğu ortaya çıkmıştır.

2. 4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasına geçilmeden önce, veri toplama araçlarının kullanılabilmesine ilişkin izinler gerekli kişilerden alınmıştır. Van Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünden 25.08.2021 tarihli E-70562350-605.01-30106232 sayılı karar ile uygulamanın Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokulların anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında yapılabilmesine ilişkin izin alınmıştır. Gazi Üniversitesi Etik Komisyonundan E-77082166-604.01.02-252180 sayılı karar ile etik kurul belgesi alınmıştır. Gerekli izinlerin alınmasının ardından, uygulamanın yapılacağı okulların yöneticileri ile görüşülüp araştırma hakkında bilgi verilmiş, veri toplama araçlarına yönelik nüshalar ve onam formları okul çıkış saatlerinde araştırmacılar tarafından annelere dağıtılmıştır. Araştırmacılar, formları dağıtırken anneleri çalışma ile ilgili bilgilendirmiş ve annelerden doldurdukları formları okul yöneticilerine iletmelerini istemişlerdir. Formun üstünde çalışmanın amacının ne olduğu ve formların nasıl doldurulması gerektiği ile ilgili bilgiler yazılı bir şekilde yer almış, okuma-yazması olmayan annelerin formlarının doldurulmasında araştırmacılar yardımcı olmuştur. Araştırmacılar, okuma-yazması olmayan annelerle birebir görüşmeler yaparak formlarda yer

alan soruları annelere okumuşlar ve annelerden gelen yanıtlar doğrultusunda formları doldurmuşlardır. Veri toplama araçları ve onam formları annelere iletdikten sonra, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 371 anneden geri dönen formlar yaklaşık bir ay sonra okul yöneticilerinden alınmıştır. Alınan formlar, her anneye bir sayı verilmek üzere kodlanmış ve verilerin analizi aşamasına geçilmiştir.

2. 5. Verilerin Analizi

Verilerin analizine geçilmeden önce verilerin normallik ölçütünü karşılayıp karşılamadığına Kolmogorov Smirnov Testi ve çarpıklık-basıklık değerlerine bakılarak karar verilmiştir. Kolmogorov Smirnov Testi sonucunda OSBED için anlamlılık değeri $p=0,200$; çarpıklık değeri $-0,155$, çarpıklık değerinin standart sapması $0,137$, basıklık değeri $-0,483$, basıklık değerinin standart sapması $0,273$; Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği için anlamlılık değeri $p=0,100$ çarpıklık değeri $-0,185$, çarpıklık değerinin standart sapması $0,137$, basıklık değeri $-0,354$, basıklık değerinin standart sapması $0,273$ olarak bulunmuştur. Kolmogorov Smirnov Testi sonucunda p değerlerinin $\alpha(\text{Sig.})=0,05$ 'ten büyük çıkması (Mertler ve Vannatta, 2005), her bir değişkene ait çarpıklık katsayısının kendi standart hastasına bölünmesi sonucunda elde edilen değerlerin $-1,96$ ile $+1,96$ aralığında olması verilerin normal dağıldığını göstermektedir (Bursal, 2019; George ve Mallery, 2003). Buna göre iki ölçüm seti arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Korelasyon analizinde ilişki düzeyi, korelasyon katsayısının değer aralığına göre belirlenmiştir. Korelasyon analizi sonucunda " $|r|>0,70$ -kuvvetli ilişki", " $0,30<|r|\leq 0,70$ - orta kuvvette ilişki", " $|r|\leq 0,30$ "-zayıf ilişki" olarak ele alınmış (Büyüköztürk vd., 2021) ve $p<0$ olması durumunda değişkenler arasında negatif yönde, $p>0$ olması durumunda ise değişkenler arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Bursal, 2019). Annelerin psikolojik dayanıklılıklarının, çocuklarının sosyal becerilerini yordama gücüne de basit doğrusal regresyon analizi ile bakılmıştır. Regresyon modeli tablosunda, iki değişken arasındaki ilişkinin derecesini gösteren R değerinin anlamlılığını sınavan varyans analizinde anlamlılık değerinin $0,05$ 'ten küçük olması değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu durumda, bir değişkenin diğer bir değişken üzerindeki yordayıcılık gücü incelenebilmektedir (Can, 2020). Çocukların OSBED puanlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesinde ise karar ağacı CHAID algoritması kullanılmıştır. Karar ağacı ile fazlaca kayıt içeren veri kümesi bir dizi karar kuralları uygulayarak daha küçük kümelerle bölünebilmektedir (Ulgen, 2017). CHAID analizi, çok kategorili değişkenlerin yer aldığı büyük bir veri kümesinin özet şekilde ortaya konulabilmesine olanak tanımaktadır (Pehlivan, 2006). Büyük veri setlerini içeren araştırmalarda dâhi kullanılabilen karar ağacı CHAID algoritması sayesinde, ortaya çıkan hiyerarşik yapı kolaylıkla anlaşılabilen ve yorumlanabilen, değişkenler arasındaki karışık ilişki ve değişkenlerin önem sırası ortaya konulabilen, şans faktöründen bağımsız olarak çok başarılı sonuçlara ulaşılabilir (Mitra, 2003; Zeybekoğlu, 2019). Çocukların OSBED puanlarını etkileyen faktörlerin belirlenebilmesi için CHAID analizinin kullanılmasında bu avantajlar etkili olmuştur. Korelasyon analizinde ölçeğin toplamından elde edilen puanlar alınırken CHAID analizlerinde OSBED toplamından ve alt boyutlarından alınan puanlar ayrı ayrı ele alınmıştır. CHAID analizinde, OSBED puanları bağımlı değişken ve etkisi araştırılmak istenen çocuğun yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, devam ettiği okul türü; anne-babanın yaşı, öğrenim durumu, mesleği ve aile yapısı bağımsız değişken olarak atanmıştır. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $0,05$ olarak belirlenmiştir.

3. BULGULAR

Çalışma grubunu oluşturan annelerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren analiz sonuçlarına tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2: Annelerin Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği puanları ile çocuklarının OSBED puanlarına ilişkin Pearson korelasyon analizi sonuçları

		Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği
OSBED	r	0,369
	p	0,000*

* $p<0,001$

Tablo 1'e göre annelerin Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği puanları ile çocuklarının OSBED puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,369$; $p=0,000$). Annelerin psikolojik

dayanıklılıklarının artmasıyla çocuklarının sosyal beceri düzeyleri de artmakta veya çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça annelerin psikolojik dayanıklılıkları da artmaktadır.

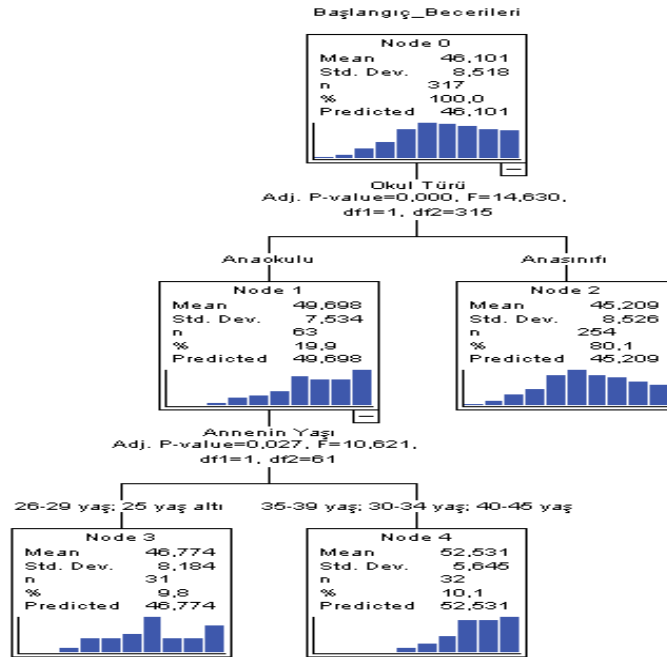
Çalışma grubunu oluşturan annelerin psikolojik dayanıklılıklarının, çocuklarının sosyal beceri düzeylerini yordama gücüne ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3: Annelerin psikolojik dayanıklılıklarının çocuklarının sosyal beceri düzeylerini yordama gücüne ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	t	p	F	R	R ²
Sabit	104,136	9,610	10,836	0,000	72,687	0,433	0,187
Psikolojik Dayanıklılık	0,616	0,072	8,526	0,000			

Tablo 3'e göre annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiş (R=0,433, R²=0,187), annelerin psikolojik dayanıklılıklarının çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür (F₍₁₋₃₁₅₎=72,687, p<0,05). Annelerin psikolojik dayanıklılıkları, çocukların sosyal beceri düzeylerindeki değişimin %19'unu açıklamaktadır.

Çocukların OSBED Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen faktörlerin belirlenmesine ilişkin yapılan CHAID analizlerinde maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 20 ve alt düğümdeki minimum değer 10 olarak ele alınmıştır. Başlangıç Becerileri alt boyutu için 3 düzeyli ve 5 düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 1'de görülmektedir.

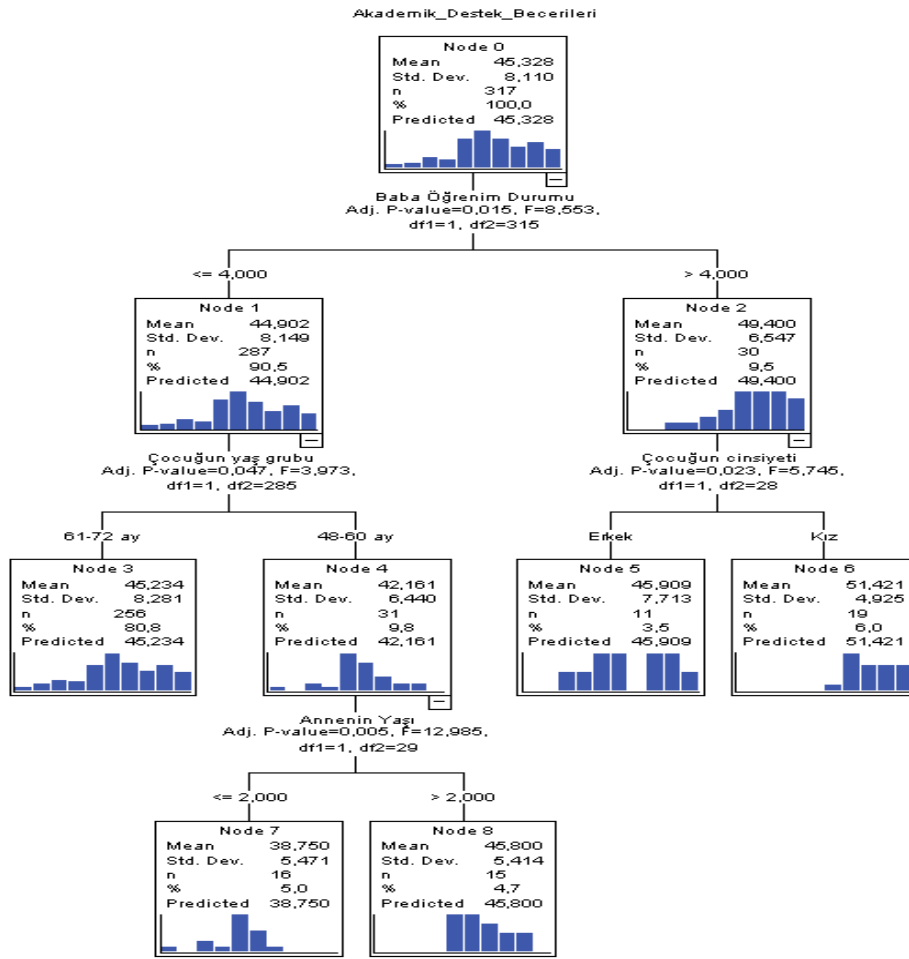
Şekil 1: OSBED Başlangıç Becerileri'ni etkileyen faktörlere ilişkin ağaç yapısı

Şekil 1'e göre okul öncesi çocukların OSBED'in Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin devam ettikleri okul türü olduğu ve çocukların başlangıç becerilerinin okul türüne göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür (F=14,630; p=0,000). Anaokuluna giden çocukların Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 49,698, anasınıfına giden çocukların Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması ise 45,209'dur. Anaokuluna giden çocukların başlangıç becerilerini etkileyen en önemli değişkenin ise annelerinin yaşları olduğu ve anaokuluna giden çocukların başlangıç becerilerinin annelerinin yaşlarına göre manidar olarak farklılaştığı ortaya çıkmıştır (F=10,621; p=0,027). CHAID

analizi, anneleri yaşlarına göre 30 yaşın altı ile 30 yaş ve üstü olmak üzere iki kümeye ayırmıştır. Anneleri 30 yaşından küçük olan çocukların Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 46,774, anneleri 30 yaş ve daha büyük olan çocukların Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması ise 52,531'dir. Sonuç olarak annelerinin yaşı 30 ve üzerinde olup anaokuluna devam eden çocukların başlangıç becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukların OSBED Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen faktörlerin belirlenmesine ilişkin yapılan CHAID analizlerinde maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 20 ve alt düğümdeki minimum değer 10 olarak ele alınmıştır. Akademik Destek Becerileri alt boyutu için 4 düzeyli ve 9 düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 2'de görülmektedir.

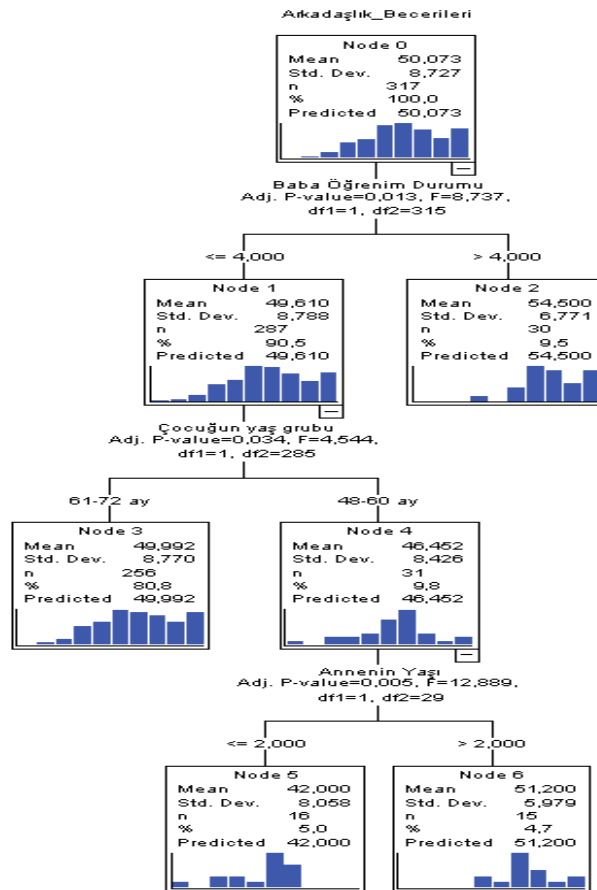

Şekil 2: OSBED Akademik Destek Becerileri'ni etkileyen faktörlere ilişkin ağaç yapısı

Şekil 2'ye göre okul öncesi çocukların OSBED'in Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin babalarının öğrenim durumlarının olduğu ve çocukların akademik becerilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür (F=8,553; p=0,015). CHAID analizi, babaları öğrenim durumlarına göre lise ve altı ile üniversite mezunu olarak iki kümeye ayırmıştır. Babaları lise ve daha düşük öğrenim düzeyine sahip çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 44,902, babaları üniversite mezunu olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 49,400'dür. Babaları lise ve daha düşük öğrenim düzeyindeki çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşları olduğu ve çocukların akademik destek becerilerinin yaşlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür (F=3,973; p=0,047). Yaşları 61-72 ay arasında olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması

45,234, yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 42,161'dir. Yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin yaşları olduğu ve çocukların akademik destek becerilerinin annelerinin yaşlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür ($F=12,985$; $p=0,005$). CHAID analizi, anneleri yaşlarına göre 29 yaş ve altı ile 30 yaş ve üstü olmak üzere iki kümeye ayırmıştır. Annelerinin yaşı 29 yaş ve altında olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 38,750, annelerinin yaşı 30 ve üzerinde olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 45,800'dür. Babaları üniversite mezunu olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların cinsiyetleri olduğu ve çocukların akademik destek becerilerinin cinsiyetlerine göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür ($F=5,745$; $p=0,023$). Erkek çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 45,909, kız çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 51,421'dir. Sonuç olarak annelerinin yaşları 29 yaş ve altında olan, 48-60 aylık ve babaları lise ve daha düşük öğrenim düzeyindeki çocukların akademik destek becerilerinin düşük olduğu; babaları üniversite mezunu olan kız çocukların ise akademik destek becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukların OSBED Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen faktörlerin belirlenmesine ilişkin yapılan CHAID analizlerinde maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 30 ve alt düğümdeki minimum değer 15 olarak ele alınmıştır. Arkadaşlık Becerileri alt boyutu için 4 düzeyli ve 7 düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 3'te görülmektedir.

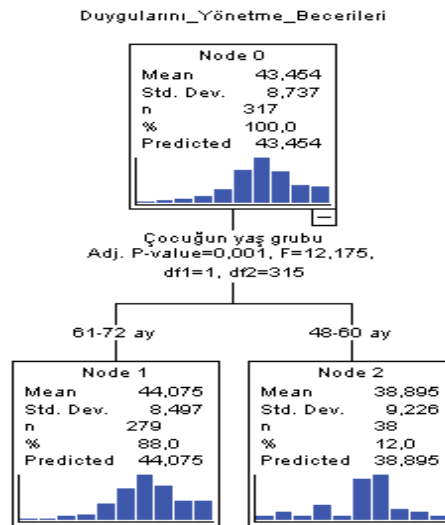

Şekil 3: OSBED Arkadaşlık Becerileri'ni etkileyen faktörlere ilişkin ağaç yapısı

Şekil 3'e göre okul öncesi çocukların OSBED'in Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin babalarının öğrenim durumları olduğu ve çocukların arkadaşlık becerilerinin babalarının

öğrenim durumlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür ($F=8,737$; $p=0,015$). CHAID analizi, babaları öğrenim durumlarına göre lise ve daha düşük öğrenim düzeyi ve üniversite mezunu olarak iki kümeye ayırmıştır. Babaları lise ve daha düşük öğrenime sahip çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 54,500'dür. Babaları lise ve daha düşük öğrenim düzeyindeki çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşlarının olduğu ve çocukların arkadaşlık becerilerinin yaşlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür ($F=4,544$; $p=0,034$). Yaşları 61-72 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 49,992, yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 46,452'dir. Yaşları 61-72 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 49,992, yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 46,452'dir. Yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin yaşları olduğu ve çocukların arkadaşlık becerilerinin annelerinin yaşlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür ($F=12,889$; $p=0,005$). CHAID analizi, anneleri yaşlarına göre 29 yaş ve altı ile 30 yaş ve üstü olmak üzere iki kümeye ayırmıştır. Annelerinin yaşları 29 yaş ve altında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 42,000, annelerinin yaşları 30 ve üzerinde olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 51,200'dür. Sonuç olarak annelerinin yaşları 30'un altında, 48-60 aylık ve babaları ilkokul-ortaokul-lise mezunu olan çocukların arkadaşlık becerilerinin düşük; babaları üniversite mezunu olan çocukların ise arkadaşlık becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir.

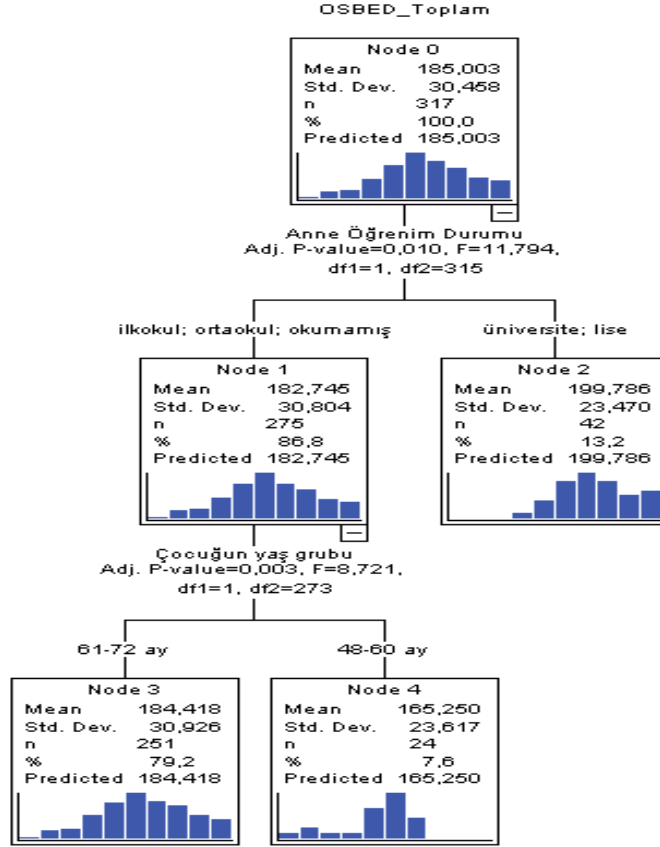
Çocukların OSBED Duygularını Yönetme Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen faktörlerin belirlenmesine ilişkin yapılan CHAID analizlerinde maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 40 ve alt düğümdeki minimum değer 20 olarak ele alınmıştır. Duyguları Yönetme Becerileri alt boyutu için 2 düzeyli ve 3 düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 4'te görülmektedir.

Şekil 4: OSBED Duygularını Yönetme Becerileri'ni etkileyen faktörlere ilişkin ağaç yapısı

Şekil 4'e göre okul öncesi çocukların OSBED'in Duygularını Yönetme Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin yaşları olduğu ve çocukların duygularını yönetme becerilerinin yaşlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür ($F=12,175$; $p=0,001$). Yaşları 61-72 ay arasında olan çocukların Duygularını Yönetme Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 44,075, yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Duygularını Yönetme Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 38,895'tir. Sonuç olarak 61-72 aylık çocukların duygularını yönetme becerileri, 48-60 aylık çocukları duyguları yönetme becerilerinden yüksektir.

Çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanları etkileyen faktörlerin belirlenmesine ilişkin yapılan CHAID analizlerinde maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 40 ve alt düğümdeki minimum değer 20 olarak ele alınmıştır. Çocukların genel sosyal becerilerini etkileyen faktörler incelendiğinde 3 düzeyli ve 5 düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 5'te görülmektedir.

Şekil 5: OSBED toplam puanlarını etkileyen faktörlere ilişkin ağaç yapısı

Şekil 5'e göre okul öncesi çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin öğrenim durumları olduğu ve çocukların sosyal becerilerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür (F=11,794; p=0,010). CHAID analizi, anneleri öğrenim durumlarına göre ortaokul ve daha düşük, lise ve üniversite mezunu olarak iki kümeye ayırmıştır. Anneleri ortaokul ve daha düşük öğrenim düzeyindeki çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanların ortalaması 182,745, anneleri lise ve üniversite mezunu çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanların ortalaması 199,786'dır. Anneleri ortaokul ve daha düşük öğrenime sahip çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşları olduğu ve çocukların sosyal becerilerinin yaşlarına göre manidar olarak farklılaştığı görülmüştür (F=8,721; p=0,003). Yaşları 61-72 ay arasında olan çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanların ortalaması 184,418, yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanların ortalaması 165,250'dir. Sonuç olarak yaşları 48-60 ay arasında olan ve anneleri okuryazar değil-ilkokul-ortaokul mezunu çocukların sosyal becerilerinin düşük; anneleri lise ve üniversite mezunu olan çocukların sosyal becerilerinin ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda, annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile çocuklarının sosyal becerileri arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu, annelerin psikolojik dayanıklılıklarının çocukların sosyal beceri düzeylerindeki değişimin %19'unu açıkladığı ortaya çıkmıştır. Annelerin psikolojik dayanıklılıklarının artmasıyla birlikte çocuklarının da sosyal beceri düzeylerinin arttığı; annelerin psikolojik dayanıklılıklarının

azalmasıyla birlikte çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin de azaldığı görülmüştür. Psikolojik dayanıklılık; kişinin, zorlu koşullara karşı olan direncini ve gücünü göstermektedir (Gabriel, 2005). Karşı karşıya kalınan zorlukların üstesinden gelinebilecek dayanıklılığa sahip olmak kişiler üzerinde olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan bireylerin hem iş hem de özel hayatlarında başarılı oldukları belirtilmektedir (Judkins ve Furlow, 2003). Psikolojik dayanıklılıkları sayesinde istenmedik durumların üstesinden gelebilen kişiler, daha çok mutlu olmakta, olumsuz davranışlardan uzak durmakta, kurallara ve yeni koşullara daha hızlı adapte olmakta, gruplar içinde kabul görmekte, sosyal olarak yeterlilik kazanmakta ve çevresindeki kişilerle olumlu yönde sosyal ilişkiler kurmaktadır (Ülker Tümlü ve Receptoğlu, 2013). Kişinin, sosyal becerilere sahip olması ve sosyal olarak yetkin olması, sosyal çevresini genişletmekte ve sosyal desteğini artırmaktadır. Karşılıklı olarak sosyal çevreden gelen olumlu tepkiler de kişinin psikolojik dayanıklılığını artırmaktadır (Karatsoreos ve McEwen, 2013). Psikolojik dayanıklılığın sosyal beceriler ve sosyal yeterlilik ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde annelerin sosyal becerilerinin ve sosyal yeterliliklerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde etkili olabileceği ve bu durumun da çocukların sosyal yetkinliklerini ve davranışlarını etkileyebileceği düşünülmektedir (Kındıroğlu ve Yaşar Ekici, 2019). Nitekim çocuklar, özellikle yaşamın erken yıllarında ebeveynlerini model almakta ve onları taklit ederek davranışlarına yön vermektedirler (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011). Bu bağlamda psikolojik dayanıklılığı yüksek olan annelerin, çocuklarına sosyal becerileri öğretme konusunda daha çok model oldukları söylenebilir. Yapılan araştırmalar, söylenenleri destekler niteliktedir. Yaptıkları çalışmada Diener ve Kim (2004), annelerin etkileşim stillerinin ve sahip oldukları özelliklerin çocuklarının sosyal yeterliliklerini yordadığını saptamışlardır. Göger (2018) ebeveynlerin kişilik özellikleri ile çocuklarının genel sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Ebeveynlerin sorumluluk, dışadönüklük, duygusal dengesizlik ve yumuşak başlılık gibi kişilik özelliklerinin artmasıyla birlikte çocuklarının da genel sosyal becerilerinin arttığı görülmüştür. Özabacı (2006), araştırmasında ebeveynlerin sosyal becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Özyürek ve Erdoğan Mermer (2021), çalışmalarında annelerin sosyal becerilerinin artmasıyla birlikte çocukların da sosyal becerilerinde artış olduğunu saptamışlardır. Özyürek, Begde ve Yavuz (2014), yeterli sosyal becerilere sahip olan okul öncesi dönem çocuklarının daha az sosyal becerilere sahip olan akranlarına göre ebeveynleriyle daha fazla etkileşime geçtiklerini bulmuşlardır. Alan yazında, doğrudan annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Kındıroğlu ve Yaşar Ekici (2019), çalışmalarında, ebeveynlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu saptamışlardır. Araştırmanın sonuçları, ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıklarının artmasıyla birlikte çocukların sosyal yetkinliklerinin ve sosyal davranışlarının da arttığını göstermiştir.

CHAID analizi sonucunda, okul öncesi çocukların OSBED'in Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin devam ettikleri okul türü olduğu ve anaokullarına giden çocukların başlangıç becerilerinin, anasınıflarına giden çocukların başlangıç becerilerinden manidar derecede yüksek olduğu görülmüştür. Anaokuluna giden çocukların başlangıç becerilerini etkileyen en önemli değişkenin ise annelerinin yaşları olduğu; yaşları 30 ve üzerinde olan annelerin anaokuluna giden çocuklarının başlangıç becerilerinin, yaşları 30'un altında olan annelerin anaokuluna giden çocuklarının başlangıç becerilerinden manidar derecede yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak anaokullarına devam edip annelerinin yaşları 30 ve üzerinde olan çocukların başlangıç becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Anasınıfları, 5-6 yaş grubundaki çocuklara hizmet veren ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ilkokulun bünyesinde yer alırken anaokulları ise 3-6 yaş arasındaki çocuklara okul öncesi eğitimi veren bağımsız kurumlardır. Anaokulları, alan ve materyal olarak anasınıflarına kıyasla daha avantajlıdır. Ayrıca anaokullarında, farklı yaşlardan daha fazla çocuk etkileşime geçebilmektedir. Anasınıflarına kıyasla daha fazla uyarıcıya sahip olan bağımsız anaokulları, çocukların becerilerinin gelişmesinde, akademik olarak ilerlemelerinde ve bağımsız bir şekilde hareket edebilmelerinde etkili olmaktadır (Stipek vd., 1995). Bu noktada, anaokullarına giden çocukların okulun avantajlarından yararlandıkları ve farklı yaş gruplarından arkadaşlarıyla daha çok etkileşimde buldukları, bu durumun çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir. Araştırmanın bulgularıyla paralel olarak Günindi (2011), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerini incelediği araştırmada, bağımsız anaokullarına devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerinin, anasınıflarına devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerinden daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Buna karşın Öztürker (2014), 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeçiciliği arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, okul türünün çocukların olumlu sosyal davranışları üzerinde

anlamli bir farklılığa yol açmadığını saptamıştır. Araştırmacı, bu sonuçta benzer kültürel değerlerin çocuklara aktarılmasının etkili olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca sosyal etkileşim, iş birliği ve sosyal bağımsızlık alt boyutlarında da bağımsız anaokullarına devam eden çocukların anasınıflarına devam eden çocuklardan daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. CHAID analizi sonucunda, anasınıflarına gidip anneleri 30 yaş ve üzerinde olan çocukların başlangıç becerileri düzeylerinin, anasınıflarına gidip anneleri 30 yaşın altında olan çocukların başlangıç becerileri düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Erken yaşlarda anne olan kadınların genellikle ilk çocuklarını dünyaya getirdikleri ve bu sebeple de annelik konusunda tecrübesiz oldukları düşünülmektedir. Bu tecrübesizliğin genç anneleri duygusal olarak yıpratılabileceği ve paniğe sokabileceği söylenebilir. Ayrıca yaş arttıkça anneler, çocuklarının sosyal gelişimlerini destekleyecek bilgi ve becerileri de edinmektedirler (Görgü, 2015). Bu durumların, genç annelerin sosyal davranışları bakımından çocuklarına model olamamalarına, bilgi ve becerilerinin kısıtlı olmasından dolayı çocuklarının sosyal becerilerini geliştirme konusunda yetersiz olmalarına; bu bağlamda da genç annelerin çocuklarının sosyal becerilerinin daha düşük olmasına neden olduğu düşünülmektedir. Yapılan bazı araştırmalar bu düşünceyi destekler niteliktedir. Atmaca ve arkadaşları (2020), yaptıkları araştırmanın sonucunda anne yaşının çocukların OSBED'in Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar meydana getirdiğini ortaya çıkarmışlardır. Araştırmanın sonucunda 30-34 yaş arasındaki annelerin çocuklarının Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, diğer yaş gruplarından olan annelerin çocuklarının puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca 30 yaşından küçük annelerin çocuklarının Başlangıç Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, yaşları 30 ve daha büyük olan annelerin çocuklarının aldıkları puanlardan düşük olduğu görülmüştür. Görgü (2015) araştırmasında, yaşları 37 ve üstü olan annelerin çocuklarının daha düşük yaş gruplarındaki annelerin çocuklarından; 33-36 yaşları arasında olan annelerin çocuklarının ise daha düşük yaş gruplarındaki annelerin çocuklarından daha yüksek sosyal becerilere ve daha az problem davranışlara sahip oldukları bulmuştur. Saitoğlu (2020) araştırmasında, annelerin yaşının çocuklarının sosyal becerilerini anlamlı düzeyde etkilediğini saptamıştır. Puan ortalamalarına bakıldığında annelerinin yaşları en küçük (20-25 yaş arası) ve en büyük (41 yaş ve üzeri) olan çocukların Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği'nin alt boyutlarından ve toplamından aldıkları puanların, orta yaşta annelere sahip olan çocukların puanlarından düşük olduğu görülmüştür. Buna karşın alan yazında, anne yaşının çocuklarının sosyal becerileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa yol açmadığını ortaya çıkaran çalışmaları da görmek mümkündür (Yaşar Ekici, 2015). Bu durum, çocukların sosyal becerileri üzerinde farklı kişisel ve çevresel özelliklerin etkili olduğunu düşündürmektedir. Alan yazında çocukların başlangıç becerilerinin CHAID analiziyle incelendiği ve çocukların sosyal becerilerini etkileyen etmenlerin neler olduğunun çok yönlü olarak ele alındığı bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Elde edilen özgün sonuçların alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan analizlerin sonucunda, okul öncesi çocukların OSBED'in Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin babalarının öğrenim durumlarının olduğu ve babaları lise ve daha düşük öğrenim düzeyindeki çocukların akademik destek becerilerinin, babaları üniversite mezunu olan çocukların akademik destek becerilerinden anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Babaları lise ve daha düşük öğrenime sahip çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşları olduğu ve 61-72 aylık çocukların akademik destek becerilerinin, 48-60 aylık çocukların akademik destek becerilerinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin yaşları olduğu ve annelerinin yaşı 30'dan küçük olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, annelerinin yaşları 30 ve üzerinde olan çocukların puanlarından anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Babaları üniversite mezunu olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların cinsiyeti olduğu ve kız çocukların akademik destek becerilerinin, erkek çocukların akademik destek becerilerinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak; babaları okuryazar değil-ilkokul-ortaokul-lise mezunu olup annelerinin yaşları 30 ve üzerinde olan 48-60 aylık çocukların akademik destek becerilerinin düşük olduğu; babaları üniversite mezunu olan kız çocukların ise akademik destek becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Türk eğitim sisteminde eğitim-öğretim kademeleri ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite olarak ayrılmaktadır. Kişiler, üniversitelerini bitirdikten sonra yüksek lisans ve doktora yaparak uzman veya doktor unvanlarını alabilmektedirler. Ardışık olan eğitim kademelerinde ilerledikçe edinilen bilgi ve beceri artmaktadır. Aldıkları eğitim sayesinde kişiler yeni şeyler öğrenmekte, farklı bakış açıları kazanmakta, çeşitli sosyal ilişki ağlarına dâhil olmakta ve akademik olarak gelişmektedirler. Bu durumların,

babaların hem sosyal olarak hem de akademik olarak çocuklarını desteklemelerinde olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda üniversite mezunu olan babaların, çocuklarına sosyal becerileri ve sosyal becerilerin bir alt boyutu olan akademik destek becerilerini kazandırmada daha etkili oldukları söylenebilir. Nitekim yapılan bazı çalışmalar, söylenenleri ve araştırmancının bulgularını destekler niteliktedir. Mavi Dervişoğlu (2007), araştırmasının sonucunda babaların eğitim durumlarının artmasıyla birlikte çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin de arttığını ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde Kurtulan (2015) çalışmasında babaları üniversite mezunu olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin, babaları daha düşük eğitim kademesinden mezun çocuklardan yüksek olduğunu saptamıştır. Yapılan bu araştırmaların sonuçlarından farklı olarak Elibol Gültekin (2008) ve Yaşar Ekici (2015), çalışmalarının sonucunda baba öğrenim durumunun çocukların sosyal becerilerinde etkili olmadığını saptamışlardır. Babaları lise ve daha düşük öğrenime sahip çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşı olduğu ve 61-72 aylık çocukların akademik destek becerilerinin 48-60 aylık çocukların akademik destek becerilerinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Yaşın artmasıyla birlikte çocukların gelişim alanlarında, bilgi ve becerilerinde de gelişmeler gözlemlenmektedir. Yaş arttıkça çocuklar kurallara daha kolay uyum sağlamakta, akademik olarak gelişim göstermekte, akranlarıyla işbirliği hâlinde ve çevresiyle uyum içinde hareket etmektedirler. Yaşın artmasıyla birlikte çocuklarda görülen bu değişimin, onların sosyal becerilerini ve sosyal becerilerin bir alt boyutu olan akademik destek becerilerini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Alan yazında, yaşın çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuş olan çalışmaları görmek mümkündür. Acun Kapıkıran ve arkadaşları (2006), yaptıkları araştırmanın sonucunda 4 yaşındaki çocukların sosyal beceri davranışlarının 5 ve 6 yaşındaki çocuklara göre daha düşük olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Kurtulan (2015), araştırmasında yaş seviyesinin artmasıyla çocukların sosyal beceri puanlarının da arttığını; Saitoğlu (2020) da yaşları 70 ay ve üzerinde olan çocukların sosyal becerileri değerlendirme puanlarının, küçük yaş grubundaki çocukların puanlarından yüksek olduğunu saptamıştır. Yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin yaşları olduğu ve annelerinin yaşı 30'un ve altında olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, annelerinin yaşı 30 ve üzerinde olan çocukların aldıkları puanlardan anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Daha önce de bahsedildiği gibi anne yaşı çocukların sosyal becerilerini etkileyebilmektedir. Genç yaşta annelerin bilgi, beceri ve tecrübelerinin ileri yaşlardaki annelerin bilgi, beceri ve tecrübelerinden daha az olabileceği düşünüldüğünde yaşları 30'un altında olan annelerin, çocuklarının sosyal becerilerini ve akademik destek becerilerini daha az destekleyebilecekleri düşünülmektedir. Ilgın (2018) çalışmasında, orta yaş grubunda yer alan annelerin çocuklarının sosyal becerilerden olan akademik destek becerilerinin daha iyi düzeyde olduğunu saptamıştır. Araştırmacı, bu sonuçta orta yaş grubundaki annelerin, çocuklarının akademik başarıları konusunda daha idealist olmalarının etkili olabileceğini belirtmiştir. Babaları üniversite mezunu olan çocukların Akademik Destek Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların cinsiyeti olduğu ve kız çocukların akademik destek becerilerinin, erkek çocukların akademik destek becerilerinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Mercurio (2003) da yetiştirilme tarzından dolayı erkek çocuklarının duygusal olgunluklarının daha düşük olduğunu ve bu durumun da erkek çocukların sosyal becerilerinin düşük olmasına neden olduğunu belirtmiştir. Park ve Cheah (2005), araştırmalarında kız çocuklarının olumsuz duygularını daha kolay yönetebildiklerini ve bu durumun da kız çocuklarının sosyal beceri düzeyini arttırdığını ifade etmişlerdir. Aktaş Özkafacı (2009), çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmanın sonucunda, ebeveynlerin erkek çocuklarına karşı daha demokratik yaklaştıkları ve daha izin verici davrandıkları, kız çocuklarına ise daha koruyucu bir şekilde yaklaştıkları ortaya çıkmıştır. Seçer ve Karabulut (2016) yaptıkları araştırmanın sonucunda, ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine göre farklı duyu sosyalleştirme davranışları sergilediklerini ve erkek çocuklarını kız çocuklarına kıyasla daha çok cezalandırdıklarını bulmuşlardır. Bu tutumların, kız çocuklarının sosyal becerilerinin daha yüksek olmasında etkili olduğu söylenebilir. Nitekim yapılan araştırmaların birçoğunda, kız çocuklarının sosyal becerilerinin erkek çocuklarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Kılınç, 2016; Kurtulan, 2015; Pekdoğan, 2016; Phillipsen vd., 1999; Saitoğlu, 2020). Ilgın (2018), yaptığı araştırmanın sonucunda kız çocuklarının OSBED'in tüm alt boyutlarından erkek çocuklarına kıyasla daha yüksek puanlar aldıklarını ortaya çıkarmıştır. Alan yazın incelendiğinde cinsiyetin çocukların sosyal becerilerinde anlamlı farklılıklar meydana getirmediğini (Çimen ve Koçyiğit, 2010; Karoğlu ve Ünüvar, 2016; Yıldırım Doğru vd., 2013) ve erkek çocukların sosyal beceri düzeylerinin kız çocukların sosyal beceri düzeylerinden daha yüksek olduğunu (Acun Kapıkıran vd., 2006; Anderson vd., 2003; Huesmann vd., 2003)

saptayan çalışmaların da olduğu görülmüştür. Erkek çocukların sosyal beceri düzeylerinin kız çocuklarından yüksek olmasında ebeveynlerin kızlarını boyun eğici ve ahlaki olarak, erkek çocuklarını ise daha gelişimsel olarak yetiştirmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir (Chaplin, 2005; Park ve Cheah, 2005). Alan yazında çocukların akademik destek becerilerinin CHAID analiziyle incelendiği bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Çalışmada, çocukların akademik destek becerilerini etkileyen demografik değişkenler ortaya konmuştur.

CHAID analizi, okul öncesi çocukların OSBED'in Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin babalarının öğrenim durumları olduğunu ve babaları lise ve daha düşük öğrenime sahip çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, babaları üniversite mezunu olan çocukların aldıkları puanlardan manidar derecede düşük olduğunu göstermiştir. Babaları lise ve daha düşük öğrenime sahip çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşı olduğu ve 61-72 aylık çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, 48-60 aylık çocukların aldıkları puanlardan anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin yaşları olduğu ve anneleri 30 yaşın altında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, anneleri 30 yaş ve üzerinde olan çocukların aldıkları puanlardan anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; babaları okuryazar değil-ilkokul-ortaokul-lise mezunu olup annelerinin yaşları 30'un altında olan 48-60 aylık çocukların arkadaşlık becerilerinin düşük; babaları üniversite mezunu olan çocukların ise arkadaşlık becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Daha önce de bahsedildiği gibi kişiler, eğitim hayatlarına devam ettikçe yeni bilgiler öğrenmekte, yeni beceriler kazanmakta ve akademik olarak gelişmektedirler. Ayrıca kişiler, eğitim-öğretim hayatları boyunca çeşitli insanlarla iletişim kurmakta ve sosyal ilişki örüntüleri oluşturmaktadırlar. Bütün bunlar, kişilerin sosyal becerilerinin gelişmesini ve arkadaşlık becerilerini kazanmalarını sağlamaktadır. Bu deneyimlerin, babaların çocuklarını sosyal olarak ve arkadaşlık ilişkileri bakımından desteklemelerinde olumlu etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda üniversite mezunu olan babaların, çocuklarına sosyal becerileri ve sosyal becerilerin bir alt boyutu olan arkadaşlık becerilerini kazandırmada daha etkili oldukları söylenebilir. Nitekim yapılan bazı çalışmalar, söylenenleri ve araştırmancın bulgularını destekler niteliktedir. Köyceğiz ve Özbey (2019), yaptıkları araştırmanın sonucunda eğitim düzeyleri yüksek olan babaların iletişim becerilerinin de yüksek olduğunu; iletişim becerileri yüksek olan babaların çocuklarının da sosyal becerilerinin gelişmiş olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Pekdoğan (2011), yaptığı araştırmanın sonucunda babaların eğitim durumlarının artmasıyla birlikte çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin de arttığını ortaya çıkarmıştır. Babaları ilkököl-ortaokul-lise mezunu olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşlarının olduğu ve yaşları 61-72 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların aldıkları puanlardan anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş ilerledikçe çocukların sosyal becerileri gelişmekte ve sosyal davranışları şekillenmektedir (Brodski ve Hembrough, 2007). Sosyal becerilerdeki gelişmeler, çocukların akran ilişkilerine de yansımaktadır. Mize ve Abell (2006), araştırmalarında sosyal olarak yeterli olan çocukların akranlarıyla olan ilişkilerinde daha az güçlük yaşadıklarını saptamışlardır. Bu bağlamda yaşın artmasıyla birlikte sosyal becerilerin, sosyal becerilerin gelişmesiyle de arkadaşlık becerilerinin ve akran ilişkilerinin geliştiği söylenebilir. Yapılan araştırmalar söylenenleri destekler niteliktedir. Avcı ve arkadaşları (2019), araştırmaları sonucunda ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocuklarının akran ilişkilerini etkilediğini; ebeveynlerinin eğitim düzeyleri düşük olan çocukların asosyal davranış, saldırgan davranış, korkulu/kaygılı davranış, aşırı hareketlilik ve dışlanma puan ortalamalarının, ebeveynlerinin eğitim düzeyleri yüksek olan çocukların puanlarından daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Saitoğlu (2020) çalışmasında, çocuğun yaşının akran ilişkilerini etkilediği, büyük yaştaki çocukların akran ilişkilerinin küçük yaş grubundaki çocukların akran ilişkilerine göre daha gelişmiş olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmada, akran ilişkilerindeki olumsuzlukları tanımlayan alt boyutlar ile sosyal beceriler arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşları 48-60 ay arasında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin yaşları olduğu ve yaşı 30'un altında olan çocukların Arkadaşlık Becerileri alt boyutundan aldıkları puanların, annelerinin yaşı 30 ve üzerinde olan çocukların aldıkları puanlardan anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Önceki paragraflarda da bahsedildiği gibi annelerin yaşlarından dolayı sahip oldukları özellikler, çocukların sosyal becerilerini etkileyebilmektedir. Sosyal becerilerin bir parçası olan arkadaşlık becerileri de anne yaşından etkilenmiş ve yaşları küçük olan annelerin çocuklarının arkadaşlık becerileri, orta ve ileri yaşta annelere sahip olan çocukların arkadaşlık becerilerinden düşük çıkmıştır. Alan

yazında araştırmanın bulgularıyla paralel olarak annelerinin yaşları küçük olan çocukların arkadaşlık becerilerinin ve akran ilişkilerinin, orta ve ileri yaşta anneleri olan çocukların arkadaşlık becerilerinden ve akran ilişkilerinden zayıf olduğunu gösteren çalışmaları görmek mümkündür. Bağcı (2015) çalışmasında, anne ve baba formuna göre 26-30 yaş arasında annelere sahip olan çocukların prososyal davranış düzeylerinin, 31-35 yaş arasında ve 40 yaş ve üzerinde annelere sahip olan çocukların prososyal davranış düzeylerinden anlamlı düzeyde düşük olduğunu saptamıştır. Pazarbaşı ve Esin Cantez (2019), yaptıkları araştırmanın sonucunda annelerin yaşının çocuklarının akran ilişkileri üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığını, orta yaş (31-40 yaş arası) annelere sahip olan çocukların saldırganlık davranışlarının küçük yaş (20-30 yaş arası) annelere sahip olan çocukların saldırganlık davranışlarından daha az olduğunu saptamışlardır. Ayrıca orta yaş annelere sahip olan çocukların, küçük yaş annelere sahip olan çocuklara kıyasla daha çok prososyal davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Alan yazında anne yaşının çocukların sosyal becerilerinde etkili olmadığını ortaya koyan çalışmaları da görmek mümkündür. Liman (2020), araştırması sonucunda annelerin yaşlarının çocuklarının sosyal yetkinlikleri üzerinde, Günindi (2008) ise çalışmasında annelerin yaşlarının çocuklarının sosyal uyum ve becerileri üzerinde anlamlı farklılıklara yol açmadığını ortaya çıkarmışlardır. Bu sonuçlarda örneklem grubunu oluşturan annelerin ebeveynlik becerilerinde, çocuklarıyla olan iletişimlerinde ve sosyal becerilerinde görülen farklılıkların etkili olduğu düşünülmektedir. Alan yazında çocukların arkadaşlık becerilerinin CHAID analiziyle incelendiği ve bu becerileri etkileyen etmenlerin neler olduğunun çok yönlü olarak ele alındığı bir çalışmanın olmadığından elde edilen bulguların özgünlüğü dikkate değerdir.

Araştırmanın sonucunda, okul öncesi çocukların OSBED'in Duygularını Yönetme Becerileri alt boyutundan aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşları olduğu ve 61-72 aylık çocukların Duygularını Yönetme Becerileri alt boyutundan aldıkları puanın, 48-60 aylık çocukların aldıkları puandan yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Duyguları yönetme becerileri, sosyal becerilerin bir boyutunu oluşturmakla birlikte çocukların duygularını tanıma ve kontrol etme becerilerini kapsamaktadır (Ömeroğlu vd., 2014). Duyguları yönetme becerileri, sosyal gelişime paralel olarak yaşla birlikte kazanılmakta ve gelişmektedir. Nitekim Seçer (2016), yaptığı araştırmanın sonucunda yüksek sosyal yetkinlikli çocukların duygu düzenleme puan ortalamalarının, düşük sosyal yetkinlikli çocuklarınkinden daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, sosyal becerilerin bir alt boyutu olan duyguları yönetme becerileri üzerinde yaşın etkili olduğu ve yaşın artmasıyla birlikte duyguları yönetme becerilerinde de bir artışın meydana geldiği söylenebilir. Yapılan araştırmalar, bu söylenenleri destekler niteliktedir. Bayındır ve arkadaşları (2017), çalışmalarında 5 yaşındaki çocukların duyguları kontrol etme becerilerinin 6 yaşındaki çocukların duyguları kontrol etme becerilerinden daha düşük olduğunu belirlemişlerdir. Ömeroğlu ve arkadaşları (2014), yaptıkları araştırmanın sonucunda yaş arttıkça duyguları yönetme becerilerinin de arttığını; 4 yaş grubundaki çocukların duyguları yönetme becerilerinin 3 yaş çocuklarınkinden, 5 yaş grubundaki çocukların duyguları yönetme becerilerinin ise hem 3 hem de 4 yaş grubundaki çocukların duyguları yönetme becerilerinden yüksek olduğunu saptamışlardır. Tenenbaum ve arkadaşları (2004), yaptıkları çalışmanın sonucunda büyük yaştaki çocukların duyguları anlama becerilerinin küçük yaştaki çocukların duyguları anlama becerilerinden yüksek olduğunu saptamışlardır. Bu sonuçlardan farklı olarak yaşın, çocukların duygularını yönetme becerileri üzerinde anlamlı farklılıklara yol açmadığını ortaya koymuş olan çalışmaları da görmek mümkündür (Fırat, 2020; Metin, 2010). Bu sonuçların, çocukların duygularını yönetme becerileri üzerinde farklı değişkenlerin de etkili olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. CHAID analiziyle çocukların duygularını yönetme becerilerini etkileyen faktörlerin ortaya konmasının alan yazına katkı sağladığı düşünülmektedir.

CHAID analizi sonucunda, okul öncesi çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin annelerinin öğrenim durumları olduğu ve anneleri okuryazar değil-ilkokul-ortaokul mezunu olan çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanların, anneleri lise ve üniversite mezunu olan çocukların aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Anneleri okuryazar değil-ilkokul-ortaokul mezunu çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşı olduğu ve 61-72 aylık çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanların, 48-60 aylık çocukların puanlarından manidar olarak yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak anneleri okuryazar değil-ilkokul-ortaokul mezunu olan 48-60 aylık çocukların sosyal becerilerinin düşük; anneleri lise ve üniversite mezunu olan çocukların sosyal becerilerinin ise yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Daha önce de ele alındığı üzere eğitim kademelerinde ilerledikçe insanların bilgi ve beceri düzeyleri artabilmektedir. Ayrıca insanlar ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite gibi eğitim kurumlarına gittikçe farklı kişileri tanıyabilmekte, çeşitli sosyal ilişkiler kurabilmekte ve sosyal

becerilerini geliştirebilmektedirler. Öğrenim süreci, kişilerin farklı konularda deneyimler kazanmaları için önemli fırsatlar sunmaktadır. Edinilen bilgiler ve deneyimler, bireylerin kişisel ilişkilerine ve ilerleyen zamanlarda da çocuk yetiştirme tutumlarına yansımaktadır (Ilgın, 2018). Sosyal becerileri gelişmiş olan ebeveynler, bu becerileri çocuklarına öğretme konusunda daha fazla bilgi ve beceriye sahip olabilmekte, bunun yanı sıra çocuklarına sosyal davranışlarıyla model olabilmektedirler. Tüm bunların, annelerin öğrenim durumlarının çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkili olmasına yol açtığı düşünülmektedir. Alan yazında bu düşüncüyü destekleyen sonuçlara sahip çalışmalar görmek mümkündür. Fidan (2019) çalışmasında, üniversitelerden veya lisansüstü programlardan mezun annelerin çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin, anneleri ilkököl ve ortaokul mezunu çocukların sosyal beceri düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür. Mavi Dervişoğlu (2007), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen etmenleri incelemeyi amaçladığı araştırmanın sonucunda, annelerin öğrenim düzeylerinin yükselmesiyle çocuklarının da sosyal beceri düzeylerinin yükseldiğini ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde Saitoğlu (2020) da yaptığı araştırmanın sonucunda, annelerin eğitim durumlarının çocuklarının sosyal becerilerini anlamlı olarak etkilediğini, dinleme becerileri dışındaki tüm alt boyutlarda anneleri üniversite mezunu olan çocukların sosyal becerileri değerlendirme puanlarının diğer grupların puanlarına kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Alan yazında, annelerin öğrenim düzeylerinin çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkili olmadığını gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Eliböl Gültekin, 2008; Ilgın, 2018; Kurtulan, 2015; Yaşar Ekici, 2015). Bu sonuçların, annelerin diğer kişisel özelliklerinin (mizaç, yaş, çocuklarını yetiştirme tarzları vb.) çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkili olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Anneleri okuryazar değil-ilkokul-ortaokul mezunu olan çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanları etkileyen en önemli değişkenin çocukların yaşı olduğu ve 61-72 aylık çocukların OSBED'in toplamından aldıkları puanların, 48-60 aylık çocukların puanlarından yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yukarıdaki paragrafta da bahsedildiği üzere yaşın artmasıyla birlikte tüm gelişim alanlarında olduğu gibi sosyal gelişimde de bir artış meydana gelmektedir. Sosyal gelişimde görülen ilerlemeler, sosyal becerilerin kazanılmasıyla kendini göstermektedir. Bu bağlamda yaşlı büyük olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin, yaşlı küçük olan çocukların sosyal becerileri düzeylerinden daha yüksek olması beklenen bir durumdur. Farklı araştırmalar da yaşın artmasıyla birlikte sosyal becerilerin geliştiğini göstermiştir. Gizir (2002), anaokuluna devam eden çocuklarda benlik saygısı ile sosyal davranışların gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, sosyal ilişkiler ve işbirliği boyutlarında 5 yaşındaki çocukların puan ortalamalarının 4 yaşındaki çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sarı (2007), yaptığı araştırmanın sonucunda 6 yaşındaki çocukların sosyal uyum konusunda 5 yaşındaki çocuklara kıyasla daha kabiliyetli olduklarını ifade etmiştir. Alan yazında, çocukların sosyal becerilerinin CHAID analiziyle incelendiği ve bu becerileri etkileyen etmenlerin neler olduğunun çok yönlü olarak ele alındığı bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda yapılan bu araştırma bulgularının özgün olup alana önemli katkı sağladığı söylenebilir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıda önerilere yer verilmiştir:

- Araştırmanın sonucunda, annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Hem annelerin psikolojik dayanıklılıklarının geliştirilmesi hem de çocukların sosyal becerilerinin desteklenmesi için üniversitelerin, çeşitli kurum ve kuruluşların destekleriyle psikoloji, çocuk gelişimi ve okul öncesi eğitimi gibi alanlarda uzman olan kişilerce annelerin psikolojik dayanıklılıklarını artırmaya yönelik kişisel gelişim programları ve seminerler düzenlenebilir.

- Analizler, anaokuluna giden çocukların başlangıç becerilerinin anasınıfına giden çocukların başlangıç becerilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Bu durumun, okulların fiziksel özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu noktada, anasınıflarının materyal ve alan bakımından daha yeterli hâle gelebilmesi ve eğitim ortamlarının çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyebilecek nitelikte olabilmesi için öğretmenler ve yetkililerle görüşülüp fiziki düzenlemeler yapılabilir.

- Bulgular, çocukların akademik destek ve arkadaşlık becerilerinde babaların öğrenim durumlarına, sosyal becerilerinde ise annelerin öğrenim durumlarına göre anlamlı bir farklılık meydana geldiğini göstermiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynlere sahip olan çocukların akademik destek, arkadaşlık ve sosyal becerilerinin eğitim seviyesi düşük ebeveynlere sahip olan çocuklarından yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim durumunun sebep olabileceği dezavantajları ortadan kaldırabilmek için uzmanlarca, her yaş ve öğrenim durumundaki

ebeveynin rahatlıkla kullanabileceği, açık, anlaşılır ve çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik olan ücretsiz çevrim içi programlar ve uygulamalar hazırlanabilir. Hazırlanan program ve uygulamalarda, okuma-yazması olamayan ebeveynler için yazıların yer almadığı, yalnızca işitsel ve görsel uyarıların olduğu etkinliklere yer verilebilir.

- Araştırma kapsamında yapılan analizlerin sonucunda, 30 yaşın altında annelere sahip olan çocukların başlangıç, akademik destek ve arkadaşlık becerilerinin, 30 yaş ve üstünde olan annelere sahip olan çocuklarınkinden anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Bu durumun, genç annelerin deneyimsizliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu bağlamda halk eğitim merkezleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları gibi kurum ve kuruluşlarca, genç annelerin çocuklarıyla yaptıkları etkinlikleri birbirleriyle paylaşabilecekleri, birbirlerine destek olabilecekleri ve önerilerde bulunabilecekleri ortamlar oluşturulup anne-çocuk etkinlikleri düzenlenebilir.

- Bu araştırma, Van ili Çaldıran ilçesinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokulların anasınıflarında ve anaokullarında okul öncesi eğitimlerine devam eden çocuklar ve bu çocukların anneleri ile yürütülmüştür. Benzer çalışmalar, farklı il ve ilçelerde bulunan Millî Eğitime bağlı okullarda veya özel okullarda, farklı yaş grubundan çocuklar ve bu çocukların babalarıyla yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acun Kapıkıran, N., İvrendi, A. B. ve Adak, A. (2006). "Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19/19, 19-27.
- Akbaş, İ. (2019). "Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler", *Ayrıntı Dergisi*, 7/77, 25-29.
- Akırat Önalın, F. (2006). "Sosyal Yeterlilik, Sosyal Beceri ve Yaratıcı Drama", *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1/1, 39-58.
- Aksakal, B. ve Güloğlu, B. (2021). "Oyun Temelli Sosyal Beceri Geliştirme Programının Sosyal Beceri ve Duygu Düzenleme Düzeyine Etkisi", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34/3, 1051-1082.
- Aktaş Özkafacı, A. (2009). *Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri ve Problem Davranış Eğitim Program Örnekleri*, Morpa, Ankara.
- Anderson, C. A., Carnagey, N. L. ve Eubanks, J. (2003). "Exposure to Violent Media: The Effects of Songs with Violent Lyrics on Aggressive Thoughts and Feelings", *Journal of Personality and Social Psychology*, 84/5, 960-971.
- Atmaca, R. N., Gültekin Akduman, G. ve Şepitci Sarıbaş, M. (2020). "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi", *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6/2, 157-173.
- Avcı, D., Tan Selçuk, K. ve Kaynak, S. (2019). "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Akran İlişkileri ve Belirleyicileri", *Güncel Pediatri*, 17/1, 17-33.
- Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Çocuk ile Anne-Baba Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi.
- Balat Uyanık, G. ve Dağal Balaban, A. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*, Kök, Ankara.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2000). *Stres ve Başaçıkma Yolları*, 20. Baskı, Remzi, İstanbul.
- Basım, H. N. ve Çetin, F. (2011). "Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22/2, 104-114.
- Bayındır, D., Güven, G., Sezer, T., Akşin Yavuz, E. ve Yılmaz, E. (2017). "The Relationship Between Maternal Acceptance-Rejection Levels and Preschoolers' Social Competence and Emotion Regulation Skills", *Journal of Education and Learning*, 6/2, 305-316.
- Boz, M., Uludağ, G. ve Tokuç, H. (2018). "Aile Katılımlı Sosyal Beceri Oyunlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisi", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38/1, 137-158.
- Brodeski, J. ve Hembrough, M. (2007). *Improving Social Skill in Young Children. An Action Research Project*. (Degree of Master). Saint Xavier Universty.

- Buhs, E., Ludd, G. W. ve Herald, S. L. (2006). "Peer Exclusion and Victimization: Processes That Mediate the Relation Between Peer Group Rejection and Children's Classroom Engagement and Achievement?", *Journal of Educational Psychology*, 98/1, 1-13.
- Bursal, M. (2019). *SPSS ile Temel Veri Analizleri*, Anı, Ankara.
- Buz, S. ve Genç, B. (2019). "Sosyal Hizmet Uzmanları için Psikolojik Dayanıklılığın Önemi", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30/2, 623-642.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2021). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara.
- Can, A. (2020). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Cirhinlioğlu, F.G. (2015). *Çocuk Gelişimi ve Ruh Sağlığı*, Nobel, Ankara.
- Chaplin, T. M., Cole, P. M. ve Zahn Waxler, C. (2005). "Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment", *Emotion*, 5/1, 80-88.
- Conroy, M. A. ve Brown, W. H. (2004). "Early Identification, Prevention, and Early Intervention with Young Children at Risk for Emotional or Behavioral Disorders: Issues, Trends, and a Call for Action", *Behavioral Disorders*, 29, 224-236.
- Çetin, C. ve Anuk, Ö. (2020). "Covid-19 Pandemi Sürecinde Yalnızlık ve Psikolojik Dayanıklılık: Bir Kamu Üniversitesi Öğrencileri Örneği", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2, 170-189.
- Çimen, N. ve Koçyiğit, S. (2010). "A Study on the Achievement Level of Social Skills Objectives and Outcomes in the Preschool Curriculum for Six-Year-Olds", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2/2, 5612-5618.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin M. (2000). "İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyi", *IX. Eğitim Bilimleri Kongresi*, Erzurum 27-30 Eylül 2000.
- DeRosier, M. E. ve Lloyd, S. W. (2011). "The Impact of Children's Social Adjustment on Academic Outcomes", *Reading & Writing Quarterly: Overcoming Learning Difficulties*, 27/1-2, 25-47.
- Diener, M. L. ve Kim, D. Y. (2004). "Maternal and Child Predictors of Preschool Children's Social Competence", *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25/1, 3-24.
- Dinçer, Ç., Baş, T., Teke, N., Aydın, E., İpek, S. ve Gökteş, İ. (2019). "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Kişiler Arası Problem Çözme ve Sosyal Becerileri ile Akran İlişkilerinin Değerlendirilmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19/3, 882-900.
- DiPrete, T. A. ve Jennings, J. L. (2009). "Social Behavioral Skills and the Gender Gap in Early Educational Achievement", *Sociology of Education*, 83/2, 135-159.
- Doğan, T. (2015). "Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3/1, 93-102.
- Dong Peng, Y., Li, J. L., Lun, R. ve Chao, Z. (2008). "Applications of Data Mining Methods in The Evaluation of Client Credibility", *Applications of Data Mining in E-Business and Finance*, (Ed: C. Soares, Y. Peng, J. Meng, T. Washio ve Z. H. Zhou), IOS.
- Elibol Gültekin, S. (2008). *5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Fırat, B. (2020). *Annelerin Duygu Düzenleme Güçlükleri ve Erişkin Bağlanma Stillere Göre 48-72 Aylık Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi.
- Fidan, S. (2019). "Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5 - 6 Yaş Grubu Çocukların ve Anne Babalarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi.
- Fox, J., Leech, J. ve Roberts, E. (2014). Supporting emotional resilience within social workers: practice tool. Erişim: 16 Ocak 2019, <https://www.rip.org.uk/resources/publications/practice-tools-and-guides/supportingemotional-resilience-within-social-workers-practice-tool-2014->

- Friborg, O., Hjemdal, O., Rosenvinge, J. H. ve Martinussen, M. (2003). "A New Rating Scale for Adult Resilience: What are the Central Protective Resources behind Healthy Adjustment?", *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12/2, 65-76.
- Gabriel, T. (2005). "Resilienz-Kritik und Perspektiven", *Zeitschrift für Pädagogik*, 51/2, 207-217.
- George, D. ve Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, Allyn & Bacon, Boston.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Göger, G. (2018). *Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Görgü, E. (2015). *Okula Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Bağlanma Biçimleri ve Sosyal Davranışları ile Annelerinin Bağlanma Biçimi ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Grant, L. ve Kinman, G. (2014). "Emotional Resilience in the Helping Professions and How It Can Be Enhanced", *Health and Social Care Education*, 3/1, 23-34.
- Güngörmüş, K., Okanlı, A. ve Kocabeyoğlu, T. (2015). "Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Etkileyen Faktörler", *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6/1, 9-14.
- Günindi, Y. (2011). "Bağımsız Anaokullarına ve Anasınıflarına Devam Eden Çocukların Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi", *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 133-144.
- Günindi, N. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri ile Anne-Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Haase, J. E. (2004). "The Adolescent Resilience Model as a Guide to Interventions", *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 21, 289-299.
- Hanton, S., Evans, L. ve Neil, R. (2002). "Hardiness and the Competitive Trait Anxiety Response", *Anxiety, Stress and Coping*, 16/2, 167-184.
- Harrison, M., Loiselle, C. G., Duquette, A. ve Semenic, S. E. (2002). "Hardiness, Work Support and Psychological Distress Among Nursing Assistants and Registered Nurses in Quebec", *Journal of Advanced Nursing*, 38/6, 584-591.
- Huesmann, L. R., Moise Titus, J., Podolski, C. L. ve Eron, L. D. (2003). "Longitudinal Relations Between Children's Exposure to T.V. Violent and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood: 1977-1992", *Developmental Psychology*, 39/2, 201-221.
- Hunter, A. J. (2001). "A Cross-cultural Comparison of Resilience in Adolescents", *Journal of Pediatric Nursing*, 16, 172-179.
- İlgin, T. İ. (2018). *Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Sosyal Değer Kazanımları ile Ebeveyn Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi.
- Işık, Ş. (2016). "Türkiye'de Kendini Toparlama Gücü Konusunda Yapılmış Araştırmaların İncelenmesi", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi Dergisi*, 6/45, 65-76.
- Jamyang Tshering, K. (2004). *Social Competence in Preschoolers: An Evaluation of the Psychometric Properties of the Preschool Social Skills Rating System (SSRS)*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Pace University.
- Judkins, S. K. ve Rind, R. (2005). "Hardiness, Stress, and Job Satisfaction Among Home Care Nurses", *Home Health Care Management and Practice*, 17/2, 113-118.
- Judkins, S. ve Furlow, L. (2003). "Creating A Hardy Work Environment: Can Organizational Policies Help", *Texas Journal of Rural Health*, 21/4, 11-17.
- Kamaraj, I. (2004). *Sosyal Becerileri Derecelendirme Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması ve Beş Yaş Çocuklarının Atılganlık Sosyal Becerisini Kazanmalarında Eğitici Drama Programının Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.

- Karatsoreos, I. N. ve McEwen, B. S. (2013). "Annual Research Review: The Neurobiology and Physiology of Resilience and Adaptation Across the Life Course", *Journal Child Psychol Psychiatry*, 54, 337-347.
- Karoğlu, H. (2016). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Karoğlu, H. ve Ünüvar, P. (2017). "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 231-254.
- Kavi, E. ve Karakale, B. (2017). "Çalışan Psikolojisi Açısından Psikolojik Dayanıklılık", *Emek ve Toplum*, 7/7, 55-77.
- Kılınc, N. (2016). *5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları ile Oyun Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi.
- Kındıroğlu, Z. ve Yaşar Ekici, F. (2019). "Ebeveynlerin Psikolojik İyi Oluş ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranışları Arasındaki İlişki", *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9/1, 138-157.
- Kinman, G. ve Grant, L. (2011). "Exploring Stress Resilience in Trainee Social Workers: The Role of Emotional and Social Competencies", *British Journal of Social Work*, 41/2, 261-275.
- Koç Yıldırım, P. (2014). *Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık ile Benlik Kurgusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Köyceğiz, M. ve Özbey, S. (2019). "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin İletişim Becerileri ile Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39/3, 1707-1734.
- Kurtulan, B. (2015). *Erken Çocukluk Döneminde (4-7 Yaş) Bilişsel Beceriler ile Sosyal Beceriler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Liman, B. (2020). "60-72 Aylık Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Durumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1/37, 8-19.
- Luthar, S. S., Cichetti, D. ve Becker, B. (2000). "The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work", *Child Development*, 71, 543-562.
- Maddi, S. R., Harvey, R. H., Khoshaba, D. M., Lu, J. L., Persico, M. ve Brow, M. (2006). "The Personality Construct of Hardiness, III: Relationships with Repression, İnnovateness, Authoritarianism, and Performance", *Journal of Personality*, 74/2, 575-598.
- Masten, A. S. (2001). "Ordinary Magic: Resilience Processes in Development", *American Psychologist*, 56, 227-238.
- Masten, A. S., Best, K. M. ve Garmezy, N. (1990). "Resilience and Development: Contributions from the Study of Children Who Overcome Adversity", *Development and Psychopathology*, 2, 425-444.
- Masten, A. S., Reed, M. G. (2002). "Resilience in Development", *The Handbook of Positive Psychology*, (Ed: C. R. Snyder ve S. J. Lopez), Oxford University Press, New York.
- Mavi Dervişoğlu, C. (2007). *Okul Öncesi Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının, Sosyal Becerilerini ve Problem Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- McEwen, K. (2011). *Building Resilience at Work*, Australian Academic Press, Australia.
- Mercurio, C. M. (2003). "Guiding Boys in the Early Years to Lead Healthy Emotional Lives", *Early Childhood Education Journal*, 30/4, 255-258.
- Mertler, C. A. ve Vannatta, R. A. (2005). *Advanced and Multivariate Statistical Methods: Practical Application and Interpretation*, Pyrczak Publishing, California.
- Metin, İ. (2010). *The Effects of Dispositional Anger, Effortful Control and Maternal Responsiveness on Turkish Preschoolers' Emotion Regulation*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Koç Üniversitesi.
- Mize, J. ve Abell, E. (2006). Teaching Social Skills to Kids Who Don't Have Them. <http://www.behavioradvisor.com/Socialskills.html>

- Nisbet, R., Elder, J. ve Miner, G. (2009). *Handbook of Statistical Analysis and Data Mining Applications*, Elsevier Publishing Company, Amsterdam.
- Nissen, H. ve Hawkins, J. C. (2010). "Promoting Emotional Competence in the Preschool Classroom", *Childhood Education*, 86/4, 255-259.
- O'Brennan, L. M., Bradshaw, C. P. ve Sawyer, A. L. (2009). "Examining Developmental Differences in the Social-Emotional Problems Among Frequent Bullies, Victims, and Bullyvictims", *Psychology in the Schools*, 46/2, 100-115.
- Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Kılıç Çakmak, E., Özyürek, A., ... Karayol, S. (2014). "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen Formunun Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri", *Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/8, 37-46.
- Öner, C. ve Baysan Arabacı, L. (2021). "Ebeveyninde Kronik Ruhsal veya Fiziksel Hastalığı Olan Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık ve Benlik Saygısı", *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6/3, 101-107.
- Özabacı, N. (2006). "Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16/1, 163-179.
- Öztürker, B. (2014). *6 Yaş Çocuklarının Olumlu Sosyal Davranışları ile Anne ve Öğretmen Özgeçiliği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi.
- Özyürek, A. (2015). "Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi", *Milli Eğitim Dergisi*, 45/206, 106-120.
- Özyürek, A. ve Erdoğan Mermer, M. (2021). "Okul Öncesi Çocukların Duygusal Zekâ ve Sosyal Becerileriyle Annelerinin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki", *Milli Eğitim Dergisi*, 50/231, 27-39.
- Özyürek, A., Begde, Z. ve Yavuz, N. F. (2014). "Okul Öncesi Çocukların Sosyal Becerileri ile Yakın Çevresindeki Yetişkin Etkileşimleri Arasındaki İlişki", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16/2, 111-129.
- Park, S. Y. ve Cheah, C. S. L. (2005). "Korean Mothers' Proactive Socialization Beliefs Regarding Preschoolers' Social Skills", *International Journal of Behavioral Development*, 29/1, 24-34.
- Pazarbaşı, H. ve Esin Cantez, K. (2019). "Anaokuluna Devam Eden 66 Ayını Doldurmuş Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Akran İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 267-283.
- Pehlivan, G. (2006). *CHAID Analizi Ve Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Pekdoğan, S. (2011). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklardaki Sosyal Becerilerin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi (Elazığ İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi.
- Pekdoğan, S. (2016). "5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16/4, 1946-1965.
- Phillipsen, L. C., Bridges, K. S., McLemore, G. ve Saponaro, L. A. (1999). "Perceptions of Social Behavior and Peer Acceptance in Kindergarten", *Journal of Research in Childhood Education*, 14/1, 68-77.
- Saitoğlu, R. (2020). *Okul Öncesi Çocukların Sosyal Becerileri ile Problem Davranışlar ve Akran İlişkilerinin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi.
- Saka, A. (2017). *Farklı Aile Yapısına Sahip Ergenlerin Öz-Yeterlilik ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi.
- Sarı, E. (2007). *Anasının Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Sarıkaya, A. (2015). *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi.
- Seçer, Z. (2017). "Sosyal Olarak Yetkin Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerinin Duygu Sosyalleştirme Davranışları Arasındaki İlişkiler", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25/4, 1435-1452.
- Seçer, Z. ve Karabulut, N. (2016). "Anne-Babaların Duygusal Sosyalleştirme Davranışları ile Okul Öncesi Çocukların Sosyal Becerilerinin Analizi", *Eğitim ve Bilim*, 41/185, 147-165.
- Stipek, F. D. R., Daniels, D. ve Milburn, S. (1995). "Effects of Different Instructional Approaches on Young Children's Achievement and Motivation", *Child Development*, 66/1, 209-223.

- Swindells, D. ve Stagnitti, K. (2006). "Pretend Play and Parents' view of Social Competence: The Construct Validity of the Child-Initiated Pretend Play Assessment", *Australian Occupational Therapy Journal*, 53 314-324.
- Şahan Aktan, B. ve Önder, A. (2018). "Okul Öncesi Dönemde Psikolojik Dayanıklılık", *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4/2, 20-30.
- Tagay, Ö., Baydan, Y. ve Voltan Acar, N. (2010). "Sosyal Beceri Programının (BLOCKS) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Etkisi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/3, 19-28.
- Tenenbaum, H. R., Visscher P., Pons F. ve Harris P. L. (2004). "Emotional Understanding in Quechua Children from an Agro-Pastoralist Village", *International Journal of Behavioral Development*, 28/5, 471-478.
- Topçu, F. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Tusaie, K. ve Dyer, J. (2004). "Resilience: A Historical Review of the Construct", *Holistic Nursing Practice*, 18, 3-8.
- Türkoğlu, D. (2013). *Okul Öncesi Çocuğu Olan Babaların, Babalık Rollerini Algılamaları ile Eşlerinden Gördükleri Desteğin Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Ulgen, E. K. (2017). Makine Öğrenimi Bölüm-5 (Karar Ağaçları). <https://medium.com/@k.ulgen90/makine-%C3%B6%C4%9Frenimi-b%C3%B6l%C3%BCm-5-karar-a%C4%9Fa%C3%A7lar%C4%B1-c90bd7593010>
- Uysal, A. ve Kaya Balkan, İ. (2015). "Sosyal Beceri Eğitimi Alan ve Almayan Okul Öncesi Çocukların, Sosyal Beceri ve Benlik Kavramı Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması", *Psikoloji Çalışmaları*, 35/1, 27-56.
- Ülker Tümlü, G. ve Receptoğlu, E. (2013). "Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3, 205-213.
- Yaşar Ekici, F. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım Çalışmalarına Davranışlar Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Yaşar Ekici, F. (2015). "Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Becerileri ile Aile Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *The Black Sea Journal of Social Sciences*, 7/1, 223-259.
- Yıldırım Doğru, S., Kayılı, G., Alabay, E., Kuşçu, Ö. ve Sarıkaya, A. (2013). "Ailesinde Engelli Birey Bulunan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Problem Davranışlarının İncelenmesi", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14/2, 219-236.
- Yıldız, A. (2012). "Saldırganlık ve Aile", *Ana-Baba Okulu*, (Ed: H. Yavuzer), Remzi, İstanbul.
- Yıldız, A. ve Kahraman, S. (2021). "Ortaokul Öğrencilerinde Psikolojik Dayanıklılık, Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki", *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4/2, 23-60.
- Yiğitbaş, Ç., Ağçay, B. Ç., Erdoğan, Y., Taş, Z., Hanbay Özdemir, D., Gökçe, T. G. ve Çöpoğlu Eren, Ü. (2018). "Hemşirelik Öğrencilerinde Psikolojik Dayanıklılık", *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5/3, 220-225.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).